Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI JADRAN

DR. ŽALAMUN BRANKO
VIA VERZI 8
K O P E R

LETO I., ŠTEV. 29 | Koper, petek 18. julija 1952 | POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

22. julij

Vsedel se je fašistični okupator na tuja tla v nadi, da v miru prežveči to, kar je pravkar naropal. Vse je šlo kot dogovorjeno, skoro brez strela se je razsula vojska zaradi korumpiranega vodstva, izdajalsko vodstvo države je zbežalo ali se poskrilo in udinjalo okupatorju. Primorski Slovenci so spoznali resnico o vodstvu stare Jugoslavije, ki se ni nikdar zavzelo za njihove pravice in je dopuščalo strahotno zatiranje ter končno sklenilo pakt s krvniki sloven. življa na Primorskem. Tema je legla na zasužnjene jugoslovanske narode. Okupator je kratko malo izbrisal Jugoslavijo, razdvojil njene narode in razdelil slovenski narod med Nemce, Italijane in Madžare.

In v takih okoliščinah se je oglasil klic glasnika zatiranih narodov: KPJ s tov. Titom na čelu, ki je pozval vse narode Jugoslavije na oborožen odpor proti okupatorju. Nihče ne more preceniti zasluge KPJ v teh najhujših časih zgodovine narodov Jugoslavije. KPJ ni samo drugim kazala pot. Njeni člani so prvi stopili v partizanske vrste, kjer so mnogi dali svoja življenja.

Malo tednov je sedel okupator prekrižanih rok na slovenski zemlji in zadovoljno zrl pohod razbojniških hord po tuji zemlji. Bil je kot na vulkanu, v katerem vre in ki lahko vsak hip izbruhne. In res že 22. julija nastopi oborožena pest slovenskega naroda in kot organizirana sila napade sovražnika, prav v hipu, ko je mislil da je zapečatena usoda Jugoslavije.

Za primorske Slovence je napočil čas odrešenja. Edina rešitev je bila pot oborožene borbe proti dvajsetletnemu okupatorju, ki jo je nakazala OF pod vodstvom Komunistične partije Slovenije. Zaman je okupator divjal po naših vaseh in mestih, zaman je duce grozil v Gorici z najstrašnejšimi represalijami. Kljub vsemu je iz dneva v dan rasla moč partizanskih edinic, ki so se organizirale pod skupnim vodstvom Slov. narodno osvobodilne partizanske vojske. Zapiranje in mučenje, streljanje talcev in požiganje vasi je bil le izraz slabosti okupatorja in dokaz, da je na tujem, na okupiranem ozemlju.

Osvobodilno gibanje je zajelo vso slovensko zemljo od Koroške vse do Slovenske Benečije, kjer del slovenskega naroda ječi že 80 let pod tujim jarmom. Ustvarila se je borbena enotnost vsega slovenskega ljudstva na skupnem programu: osvoboditev in združitev vseh Slovencev. Tisti, ki so se penili besed o narodnih interesih in narodnem blagru, so obrnili hrbet v najtežjih dneh in stopili na stran najhujših sovražnikov in se z orožjem v rokah borili proti svojemu narodu. Vse je šlo skozi sito neizbežne dileme: za ali proti svojemu narodu.

Danes je jasno, kaj bi pomenilo za primorske Slovence nasedanje raznim zagovornikom linije »čakanja«. Le oborožena vstaja, le izgon okupatorja je omogočil, da je pretežni del Slovenskega Primorja dosegel cilj: osvoboditev in združitev.

Toda ob dnevu vstaje, ki je najlepši, najveličastnejši in najpomembnejši datum zgodovine Slovencev, moramo ponovno opozoriti na strašno krivico, ki je je doživel slovenski narod, zlasti Primorska. Po naših četah osvobojeno mesto Trst, Go-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Partizanske patrulje na Koprskem pred Dnevom vstaje

Na Škofijah je pozdravil bivše partizane tovariš Julij Beltram

Kakor po vsej Sloveniji so tudi v Koprskem okraju bivši partizani organizirali patrulje, ki so nosile bojno zastavo po vseh naših krajih ter jo končno predale partizanom Sežanskega okraja, ki so jo ponesli naprej proti Ljubljani, kjer bo 22. julija — na Dan vstaje Slovenskega ljudstva — osrednja prireditev. Naše kraje je obšlo 8 patrulj, ki so

Star partizanski borec na pohodu

prehodile skupno nad 160 kilometrov.

Prva patrulja je odšla iz Debelega Rtiča preteklo nedeljo ob 5.30. Pred odhodom ji je predal bojno zastavo Glavnega odbora Zveze borcev Slovenije, bivši komandant IX. Korpusa, podpolkovnik Borštnar. Patrulja je šla po morju z ladjo do Kopra in skozi Gažon ter Korte v Izolo, tu so jo zamenjali partizani iz Izole. Menjave patrulj so bile še v Piranu, Nova vasi, Šmarjah, Babičih, Sv. Antonu, ter Škofijah. 15. VII. ob 5. uri pa so bojno zastavo prevzeli v Ospu partizani iz Gabrovice.

Spotoma so patrulje pred spomeniki in spominskimi ploščami za padlimi borci počastile spomin svojih sobojevnikov s častnimi salvami. Ob prihodu patrulj so bile v vaseh in mestih tudi kratki govori. Žene iz Kopra in prebivalci Pirana so ob prihodu patrulje pripravili partizanom tudi okrepčilo. V Šmarjah in na Škofijah so vaščani ob tej priložnosti priredili tudi partizanska mitinga. Na mitingu v Škofijah je govoril tudi tov. Julij Beltram, katerega govor prinašamo v celoti:

Tovariši partizani!

Vas, tovariši partizani, je doletela posebna čast, da nosite zastavo, simbol naše borbe in svobode skozi naše vasi, skozi »partizanske kraje«, preko hribov in dolin v sosedno vas Gabrovico. Od tam bodo naši tovariši nadaljevali z njo v našo prestolico Ljubljano.

Ob tej priložnosti bi kdorkoli od nas imel toliko naročil za vas, da bi težko vse povedal v času, ki je običajno odmerjen za taka napotila in pozdrave. Hodili boste po krajih, kjer je takorekoč vse polno spominov na junaška dejanja naših partizanov, naših aktivistov, naših žena in mladine.

Nihče ni in nihče ne bo mogel napisati vseh herojskih dejanj svobodoželjnih delavcev in kmetov, mladih in starih, Slovencev in demokratičnih Italijanov, ki so se v teh krajih in po vsej Sloveniji in Jugoslaviji borili proti zločinskemu okupatorju. Mi večkrat pozabljamo, kaj je pomenila vsaka puška, vsaka oborožena pest v borbi proti fašizmu. Toda prav tako pozabljamo, kaj je pomenilo tako organizirano zaledje in taka moralna in materialna pomoč vsega našega ljudstva. Ko greste skozi naše vasi, obiščite najzaslužnejše, obiščite vse tiste, ki v dnevih težkih odločitev niso oklevali, niso štedili svojih sil, niti svojih sinov in hčera, mož, bratov in sester in sebe za veliko osvobodilno stvar slovenskega naroda: osvoboditev in združitev vseh Slovencev. Povejte jim, da je le enotnost našega naroda in borbena pripravljenost odločujoče vplivala za zmago nad zločinskim rimskim okupatorjem. In da bo prav tako naša borbena enotnost spet zmagala nad poskusi istih sovražnikov, da se tudi za korak približajo Škofijam. Povejte našim ljudem, ki so toliko žrtvovali za svojo svobodo in svobodo vsega slovenskega naroda in vseh svobodoljubnih narodov, da niso zaman žrtvovali. Cilji, za katere smo šli v boj, da živimo svobodno in združeni v Sloveniji v okviru Jugoslavije, so tu in nihče ne bo mogel preprečiti te naše zahteve in pravice.

Ta partizanska patrulja bi morala začeti pohod pri Devinu in še niže. Toda strahotna krivica, ki so jo zavezniki storili našemu narodu, nam trenutno ne dovoljuje, da bi prekrižali s patruljami vso slovensko zemljo in obiskali vse grobove, vse vdove in sirote NOB. Toda zadnaja beseda še ni padla.

Potrebno je vztrajati v borbi do konca. In nihče ne dvomi, da boste na potu po naših partizanskih vaseh povsod srečali duha iz vojnih let: duha borbe, duha vztrajnosti in požrtvovalnosti, ki je dičil naše borce in člane OF. Povejte jim, naj čuvajo te visoke vrline, naj čuvajo enotnost borbenih vrst, naj ohranijo in čuvajo čut bratstva in enotnost vseh naših narodov in ljudstev kot osnovno jamstvo naše lepše bodočnosti. Naj budno čuvajo vse pridobitve NOB in naj nadaljujejo borbo proti sovražnikom socializma, ki je jamstvo naše sreče in miru. Ko boste šli skozi naše vasi, dvignite visoko zastavo, ki je bodrila naše borce v vojni, ki je simbol zmage, enotnosti in bratstva ter simbol borbe proti fašizmu. Dvignite zastavo, ki je naš ponos in naša slava.

Naj živijo naši partizani in vsi požrtvovalni borci za svobodo našega ljudstva.

(Nadaljevanje s 1. strani)

rica in Slovenska Benečija so zaradi izdajstva Sovjetske zveze spet padli v roke zasužnjevalcu in zatiralcu.

Zavezniki iz vojne so pogazili dane obveze, pogazili so principe o samoodločbi narodov in kaznovali najzvestejšega zaveznika iz vojne, Jugoslavijo in nagradili napadalca, Italijo. Toda zgodovina ne neha z enim ali drugim izdajstvom. Nihče ne bo mogel mimo žrtev, ki so jih dali ponovno zasužnjeni kraji za pravično stvar osvoboditve. Tudi nova mešetarjenja z našo zemljo ne bodo spremenila pravice naših narodov do svojih pravičnih zahtev.

In prav 22. julij, dan vstaje slovenskega naroda, glasno vpije na prizadeto krivico, ki jo je treba popraviti. Vztrajati je treba na tej in na oni strani v borbi proti nasilniku vse dokler se krivica ne odpravi. In letos bomo ob proslavi dneva vstaje potrdili to našo zahtevo, to našo pravico. *J. B.*

Slika na naslovni strani:
PRVA PARTIZANSKA PATRULJA OB DNEVU VSTAJE JE KRENILA NA POT S SLOVENSKEGA JADRANA

Pred 32. leti so fašistični zločinci požgali Narodni dom v Trstu

13. julija 1920 je pred Narodni dom v Trstu prihrumela tolpa podivjanih italijanskih fašističnih zločincev. S pomočjo oddelkov redne italijanske vojske, ki so bili nastanjeni v kasarnah, kjer je zdaj trg Oberdan, so fašistične skvadre, pod vodstvom fašističnega zločinca Francesca Giunta, vdrle v poslopje Narodnega Doma, ga polile z bencinom in zažgale, ne oziraje se, da je bil v poslopju nastanjen tudi hotel. Še danes ni točno znano, koliko oseb je bilo upepeljenih v strašnem pogorišču.

Že leta 1914 je znani italijanski protislovanski novinar in kasneje ravnatelj Mussolinijevega glasila »Giornale d'Italia«, Virginio Gayda, ščuval italijanske iredentistične kroge proti Narodnemu Domu in proti Slovencem v Trstu. Tedaj je Gayda takole napisal o Narodnem Domu: »Središče vsega slovenskega gibanja v Trstu je Narodni Dom. To je neka vrsta glavnega štaba, druga avtonomna občina Trsta za Slovence, sedež vseh društev, izhodiščna točka vseh agitacij, zbirališče za koordinacijo vseh ostalih narodnih domov v pokrajini . . . Slovani so podvrženi disciplini, ki je občudovanja vredna, ki jo občuduje vsakdo, ki je spoštovanja vredna in ki zapušča dojem moči . . . Ena organizacija ustvarja drugo, a vse skupaj so povezane v neprekinjeno verigo . . . Organizacija prodira v arzenale, pod krove ladij, v kuhinje ter zajema ves slovenski svet, prosveča ga, povezuje v borbene vrste in ga drži večno zedinjenega z Narodnim Domom, tem velikim centralnim srcem.«

Iz tega sovražnikovega opisovanja važnosti Narodnega Doma v Trstu je razviden ves strah, ki so ga imeli pred Slovenci italijanski iredentisti, ker so se zavedali, kako si tržaški Slovenci utrjujejo svoje kulturne in gospodarske položaje v mestu, ki ni bilo nikoli italijansko.

Zato je bil prav slovenski Narodni dom v Trstu prvi cilj, italijanskih fašističnih zločincev, potem ko so zasedli Trst. Zato je bil Narodni dom v Trstu prvi cilj italijanjanskega nasilja nad Slovenci v Italiji, nasilja, ki so ga podprli italijanska kraljeva vojska in policija.

Toda požig Narodnega doma je bil samo znak za uničevanje vsega, kar je bilo slovenskega v Julijski krajini, za uničevanje vsega kulturnega, gospodarskega in političnega premoženja Slovencev in Hrvatov pod Italijo. »Sveto poslanstvo« fašističnih skvader je bilo, da upepelijo tudi vse tisto, kar je bilo samo v sorodu s najmanjšim razvojem slovenstva. Požgali in razdejali so prosvetne domove v Pulju, pri Sv. Ivanu, Rojanu in pri Sv. Jakobu.

Napadli so tiskarne in uredništva slovenskih listov. 22. decembra so vdrli v tiskarno slovenskega dnevnika Edinost in razdejali vse notranje prostore.

V kratkem so zadušili vse slovenske in hrvatske liste in prepovedali tiskanje slovenskih knjig in revij.

Takoj nato pa so začeli poitalijančevati krajevna, zemljepisna in osebna imena, ki so imela katerikoli slovenski izvor. V nekaj letih so popačili preko 115.000 rodbinskih imen.

Prepovedano je bilo slovensko petje in razpuščena so bila vsa slovenska prosvetna društva.

Z dekretom 1795 z dne 15. oktobra 1925 so prepovedali uporabo slovenščine in hrvaščine na sodiščih. Italijanščina je postala izključno uradni jezik.

Uničili so vse slovenske osnovne šole, ki jih je bilo, predno je prišla Italija v Trst, 581. Ista usoda je doletela tudi vse slovenske srednje šole, državne in zasebne. S kraljevskim dekretom štev. 2191 od 22. novembra 1925 je bil popolnoma odpravljen pouk v slovenščini in hrvaščini v vseh šolah v Julijski krajini.

Razpuščenih je bilo 10 zadrug z 92.000 člani, uničene vse slovenske banke in zavarovalnice, kakor tudi trgovska in obrtna podjetja. V nekaj letih je bila povzročena Slovencem v Trstu, samo na gospodarskem področju, milijardna gmotna škoda.

Vzporedno z uničevanjem imovine so začeli tudi s preganjanjem prebivalstva. Mučenje, zapori, konfinacije, usmrtitve, pretepi, ustrahovanja, vse to se je stopnjevalo iz dneva v dan.

Proces proti bazovskim mučenikom je bil signal za fizično istrebljenje vsega slovenskega prebivalstva.

Tudi v cerkvi so z pomočjo Vatikana in fašističnih škofov, kot so to Santin in njemu podobni, začeli preganjati slovensko besedo. Šli so tako daleč, da so prepovedali celo slovensko petje v cerkvah.

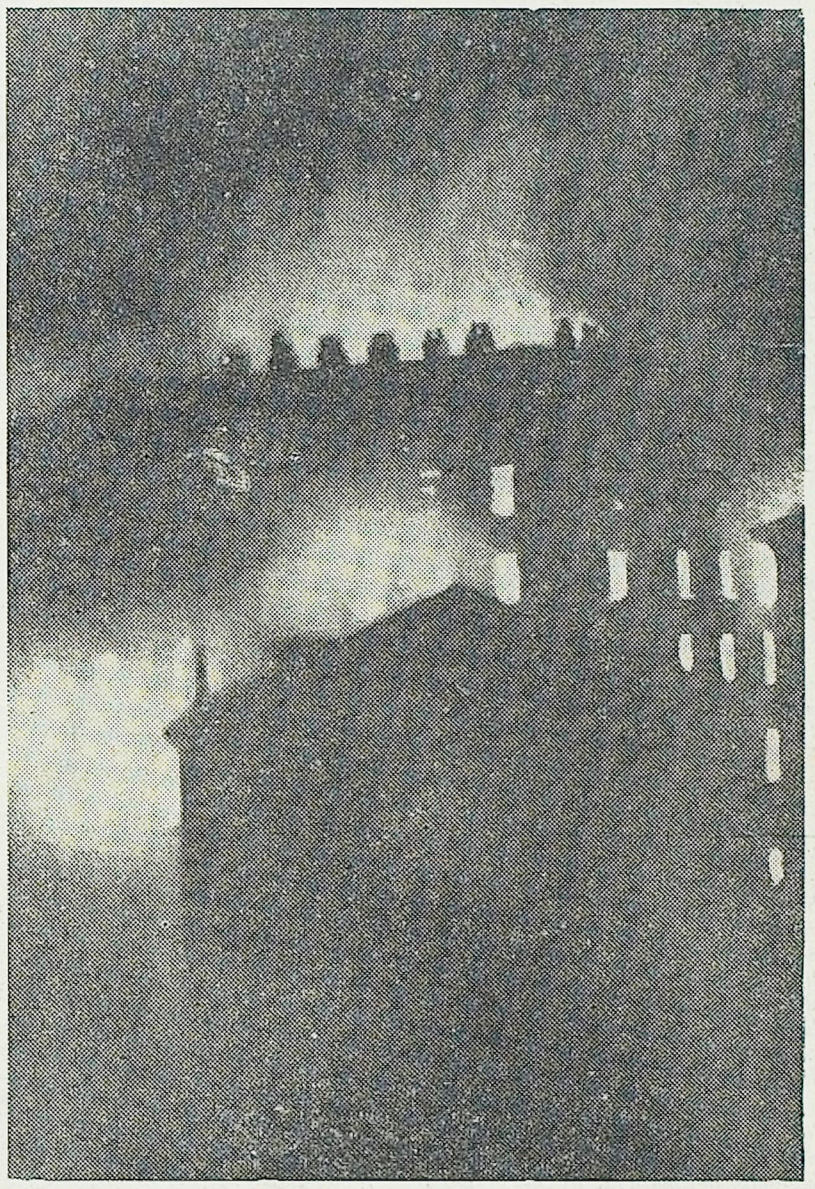

To nasilje je zajelo tudi slovenske otroke, katerim so v šolah strogo prepovedali govoriti v materinem jeziku. Grožnje in celo pretepi otrok so bili na dnevnem redu. Kdor se ni pokoril ukazom in govoril sami italijansko, je bil kaznovan. Tudi staršem so grozili, če bodo še naprej učili otroke slovensko ali hrvatsko.

Od 820 nastavljenih učiteljev, so skoro vse odpustili iz službe. Tisti, ki so obdržali, so jih pregnali v notranjost Italije. Ravno tako so postopali z državnim uradništvom.

Vse premoženje razpuščenih slovenskih prosvetnih društev, ki jih je bilo leta 1922 388 so italijanski fašistični oblastniki oropali in uničili.

Nič boljšo usodo niso doletele slovenske gospodarske ustanove

To svobodo pa danes še vedno odrekajo tisti, ki bi morali Slovencem vrniti vso škodo, prizadejano od fašizma. Tržaški Slovenci zahtevajo, in je to njihova pravica, da se jim povrne vsa gmotna škoda, da se jim vrnejo vse narodnosne pravice, vrnejo primki, da se slovenskim krajem vrne slovensko ime. Zahtevamo, da se slovenska beseda uradno postavi v vseh javnih uradih in na sodiščih. Zahtevajo končno enakopravnost slovenščine z italijanščino.

Te zahteve postavljajo danes Slovenci ob 32-letnici največjega zločina zoper slovenske kulturne ustanove, zločina, ki v sramoto vsemu današnjemu svetu, ni bil še kaznovan. Zločinec Giunta se v Italiji svobodno sprehaja. *S. S.*

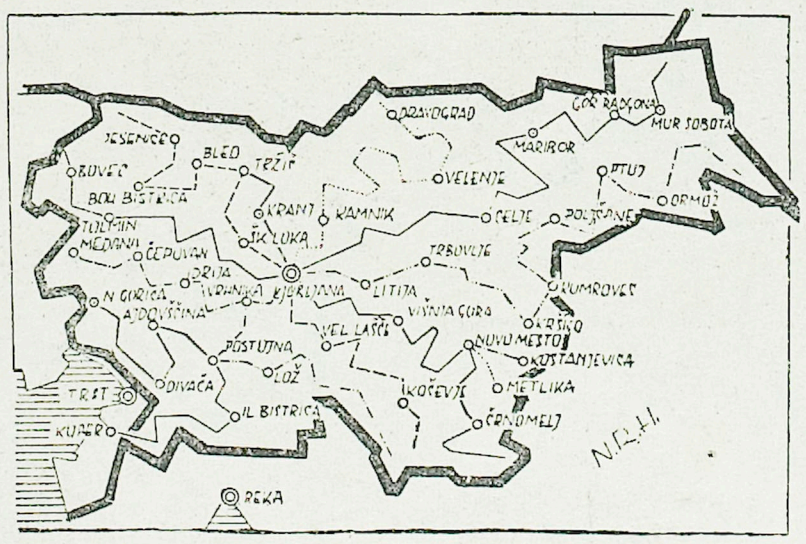

Iz osmih glavnih smeri bodo prihajale partizanske patrulje v Ljubljano. Patrulja iz Dolnje Lendave bo preko Rogaške Slatine, Senovega in Sevnice prišla do Polja. Z Gornje Lendave bo vodila pot na Ruše, preko Celja do Sv. Jakoba. Od Gušćanja bo patrulja krenila na Vuzenico, Kozjak, Ljubno in preko Kamniške Bistrice na Črnuče. Smer od Kolpe bo čez Kočevje in Turjak vodila na Orle. Patrulja z Dolenjske bo od Gribelj prek Žužemberka prišla čez Ilovo goro do Podlipoglava. V Postojni se bodo združile patrulje iz Trave, Škofije, Šempetra pri Gorici in Medane. Skupno bodo nato krenile prek Rakeka, Begunj in Borovnice do Črne vasi. Primorska smer vodi od Predila prek Bovca na Tolmin, Idrijo, Polhov Gradec do Dobrave

OB ZGODOVINSKEM DNEVU 22. JULIJU — BORBENEM PRAZNIKU SLOVENSKEGA LJUDSTVA — ŽELI

Ljudski odbor mestne občine Piran

VSEMU PREBIVALSTVU MNOGO DELOVNIH ZMAG PRI GRADITVI SOCIALIZMA!

Mestno trgovsko podjetje v Piranu

ČESTITA VSEM SVOJIM ODJEMALCEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM 22. JULIJ

Obveščamo, da bomo od 20. VII. do 10. VIII. 1952 v novo odprti trgovini prodajali pohištvo po znižanih cenah od 10 do 15%.

Fašistični zločinec Diego De Castro
politični svetnik italijanske vlade pri ZVU v Trstu

Italijanska vlada je nedavno imenovala v smislu sklepov znane londonske konference za svojega političnega svetnika pri ZVU v Trstu znanega fašističnega voditelja Diega De Castra. Pravkar pa je prispela še vest, da sta London in Washington njegovo imenovanje potrdila, kar pomeni, da je njegovo ustoličenje zaključeno. Kaj drugega tudi ni bilo pričakovati, kajti italijanska vlada je izbirala tako, kakor so svetovali v zapadnih prestolnicah. Prav gotovo je torej, da ima ta prosluli fašist v obeh prestolicah dobre pokrovitelje ter usmerjevalce. Še ni dolgo tega, ko je oficielni anglo-ameriški tisk izjavljal, da sklepi londonske konference ne morejo prejudicirati rešitve tržaškega vprašanja, no sedaj pa nameščajo v Trstu enega največjih sovražnikov slovanskega ljudstva. — Res lepa je ta logika, ki se je poslužujejo vodilni ljudje v Angliji ter v ZDA! Kopičijo se vedno bolj dokazi, da so navedeni vodilni ljudje kaj dobri prijatelji nositeljev starega fašističnega režima!

Ko so v letih 1946—1948 slovenski in italijanski protifašisti manifestirali po tržaških ulicah, so grmele nanje bombe skritih italijanskih fašistov. Pravi krivci teh ostudnih zločinov niso prišli nikdar na dan. Ne more biti dvoma o tem, da je bila vselej vmes neka višja sila, ki jim je nudila vso potrebno zaščito! Prav v tistih časih je bilo v Trstu večkrat slišati ime »Castro«, ki naj bi bil idejni vodja terorističnih tolpe. Ta možakar se ni rad pokazal na ulico. Verjetno se je bal, da ga ne bi zasledili delavci ter z njim obračunali. Ta »Castro« je pač Pirančan Diego de Castro, ki so mu bili že v mladih letih vcepili iredentistični duh ter smrtno sovraštvo do slovanskega ljudstva. Kje pa je pravzaprav logika ZVU ter organov, ki jim je ta podrejena? Ali ne gre morda tu za najbolj nesramno kupčijo? Vse to si lahko opravičeno mislimo.

Pa pojdimo nekoliko nazaj. Diego De Castro ni bil zgolj neki fašistični funkcionar, ki naj bi se bavil z visoko fašistično politiko; bil je tudi »praktičen« človek. Če mu je prišla na uho slovenska govorica, si ni mogel kaj, da ne bi dotičnega nahrulil z žaljivko »Ščavo«. Njegov bivši nadrejeni fašistični funkcionar v Umagu Fachin, ki sedaj prav tako živi v Trstu, bi lahko navedel konkreten primer De Castranovega denunciantstva ter podlih osebnih intrig, ko je šlo za grabljenje zemlje v Savudriji.

Vila Diega De Castra v Volpariji pri Savudriji je bila mnogo let priljubljeno zbirališče najbolj zagrizenih ter odgovornih istrskih fašistov. Tu je bil kakor doma D'Annunzijev tajnik Manzutto Romano iz Umaga, semkaj je prihajal Andrea Benedetti, »direttore della scuola della mistica fascista« v Rimu (Farnesina), tu je bil kakor doma znani fašistični prvak ter Diegov sorodnik Italo Locatelli in tu so se zbirali tudi fašisti iz družine Viezzoli.

Diego De Castro si je v svoji naivnosti morda mislil, da ni v Istri nikogar, ki bi o njem vedel kaj več, pa se je sledeč določeni taktiti proglaševal celo za demokrata. Leta 1945 se je Diego De Castro v Trstu tu in tam še hvalil, da je »tudi bil partizan«. Kakšno pa je to partizanstvo? O tem pove nekaj tudi sam. Ko mu je voda močno tekla v grlo, mu je prišla na pamet pametna misel, prava rešilna bilka. Diego De Castro je začel misliti na Anglo-Amerikance. Tistega leta 1944 pa se je še vendarle pojavil v Savudriji v republikanski uniformi ter s prsmi, ki so bila nabita s fašističnimi odlikovanji. Verjetno mu je takrat kazalo, da že dela po dveh letih. No in tako je tudi De Castro postal partizan. Če pa misli, da ga je tisto »partizanstvo« že rešilo obtožbe fašističnih zločinov, se zelo moti. Tu so živi ljudje z dokazi o njegovih zločinih!

Kako lepo so izbirali. Bivši fašistični zločinci, ki bi morali biti najstrožje kaznovani, naj bi danes v Trstu odločali tudi o slovenskih zadevah? Ta igra je nadvse podla in ne bo mogla roditi dobrega niti tistim, ki so sedaj De Castra definitivno ustoličili. Vse to pa zopet potrjuje, da čakajo našega človeka v Trstu še težki boji. Vse to vliva našim ljudem še večje nezaupanje do tistih, ki mu krojijo postave. Prav gotovo v našem primeru ne gre za kakega skesanega fašističnega voditelja. De Castro je danes prav tak kakor je bil pred 10. ali 15. leti. Zločini, ki jih je zagrešil nad delovnim ljudstvom v Istri, so taki, da bi moral že davno pred ljudsko sodišče. Diego De Castro pa je ostal in se danes že spet vrača na visok položaj v državnem aparatu.

Ogorčenje delovnega ljudstva v Istri je razumljivo. Delovni ljudje tukaj pač najboljše vedo, kaj vse je zagrešil De Castro. Prepričani smo, da De Castro vendarle ne bo prišel daleč. Njegovi fašistični nazori bodo prej ko slej vzrok njegovega klavrnega konca. S. V.

Odgovor Zapada Moskvi

Prejšnji teden so zapadne velesile poslale Moskvi odgovor na zadnjo sovjetsko noto o Nemčiji. V svojem odgovoru predlagajo zapadne vlade takojšnji sestanek predstavnikov Združenih držav Amerike, Velike Britanije, Francije in Sovjetske zveze, na katerem naj bi razpravljali o izbiri članov komisije, ki bi izvedla preiskavo o pogojih za izvedbo volitev po vsej Nemčiji. Ta komisija bi morala biti sestavljena tako, da bi bila v svojem delovanju nepristranska in da bi bila popolnoma neodvisna v dajanju priporočil štirim velesilam. Dalje bi morala ta komisija imeti tako oblast, da bi izvajala svojo preiskavo v popolni svobodi in brez vsakega vmešavanja v njeno delovanje.

Razen tega predlagajo zapadne velesile, da je potrebno doseči sporazum o načrtu za ustanovitev vsenemške vlade. Ko bo dosežen tak sporazum med predstavniki štirih velesil, šele potem bo mogoče nadaljevati pot do združitve Nemčije.

Moskva na noto zapadnih velesil še ni odgovorila in čaka na razvoj v zapadnem svetu, zlasti kar zadeva ratifikacijo bonnskih sporazumov, o čemer pravkar razpravlja zahodnonemški parlament.

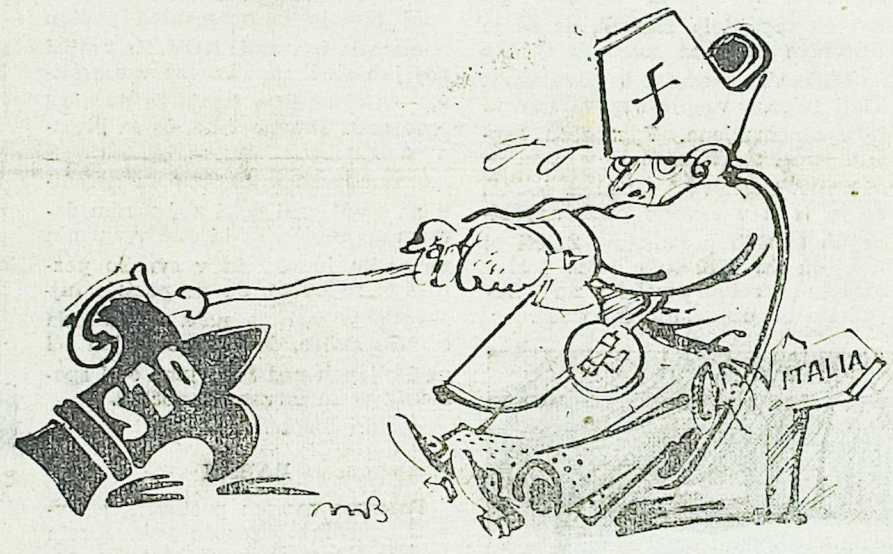

Fašistični škof Santin ni več na liniji. On še vedno vleče Trst k Italiji, De Gasperi pa nasprotno sedaj vleče Italijo v Trst

Med kongresoma ameriške republikanske in demokratske stranke

Pretekli teden se je v Chicagu končal kongres ameriške republikanske stranke, ki je s presenetljivo večino izvolil generala Eisenhowerja za svojega kandidata pri pri predsedniških volitvah, ki bodo v Združenih državah Amerike letošnjo jesen. Njegov nasprotnik, senator Taft, predstavnik najreakcionarnejšega dela ameriškega kapitala, se je razočaran umaknil na »počitnice« na svoje letno posestvo v Kanado, general Eisenhower pa se pripravlja na volilno kampanjo z utrjevanjem svojega položaja v strankinem aparatu. V ta namen je določil, naj vodi volilno kampanjo republikanske stranke Arthur Eumga ,sina slovitega pokojnega senatorja, in pomočnika vplivnega gumerfield, ki ga je kongres izbral za svojega nadaljnega predsednika, za svoja direktna namestnika oziroma tiskovna atašeja v volilni kampanji pa je postavil Arthurja Vandenbervernerja Deweya, Jamesa Hagerhyja. Eisenhowerjev brat Milton bo pomagal senatorju Cabotu Lodge-u, ki je že odpotoval v Boston, kjer bo vodil kampanjo republikanske stranke za volitve v ameriški senat.

Po štiridesetih letih vojaške službe je general Eisenhower stopil tako na diplomatsko področje. Sam je izjavil, da bo velika ovira zanj prav program republikanske stranke, ki ga je sicer odobril, ker bi ga v nasprotnem slučaju najbrž ne izvolili, a se ne strinja z njim predvsem v zunajepolitičnem pogledu. Eisenhower je namreč pristaš zmernejše republikanske struje, ki nasprotuje pojavu »macarthurizma« — doseganju ciljev po potrebi tudi z vojaško silo. V Evropi so z njegovo izvolitvijo zadovoljni, ker upajo, da bo tudi v primeru, da bo izvoljen za bodočega ameriškega predsednika, nadaljeval sedanje Trumanovo zunanjo politiko pomoči in zaščite zapadnih evropskih držav pred sovjetskim blokom. Z njegovo izvolitvijo pa je zadovoljen iz istega razloga tudi sedanji predsednik Truman, ki se je morda prav zaradi velikih Eisenhowerjevih izgledov na zmago pri volitvah tem raje odrekel nadaljnjemu političnemu udejstvovanju. Sicer pa še vedno krožijo vesti, da bo Truman na kongresu demokratske stranke nepričakovano ponudil svojo kandidaturo. Ta kongres se bo začel 21. julija in po tradiciji v isti zgradbi, v Chicagu kjer je bil pretekli teden kongres republikancev. Zanimivo je, da so številni demokratski poslanciin senatorji med njimi resni pretendent na kandidatsko mesto Kefauver, kakor tudi njegova tekmeca Averell Harriman in sedanji podpredsednik ZDA Allen Barkley, glasovali kandidata stranke z nekakšnim referendumom med vsemi demokratskimi pristaši in ne na kongresu stranke, da tako ne bi prišlo do podobnih »sramotnih in nepravičnih« načinov izbire, kakršne so po njihovih trditvah uporabljali na kongresu republikanske stranke.

NA KRATKO

Perzijski šah je poveril mandat za sestavo nove vlade dosedanjemu predsedniku Mosadeku. Mandat za sestavo vlade mu je poveril šele, ko sta se o tem izjasnila z večino glasov poslanska zbornica in senat.

Mosadek pa še ni sestavil vlade, ker zahteva od parlamenta izredna pooblastila, o katerih pravkar razpravljajo v parlamentu, ker je Mosadek zahteval ta pooblastila za daljšo dobo, razne parlamentarne skupine bi pa hotele omejiti trajanje pooblastil. Vendar se zdi, da bo večina poslancev pristala na Mosadekove zahteve in bo ta lahko predstavil svojo vlado, ki ima v programu najprej uvesti davek na kapital v višini 2 odstotkov, izdati nove bankovce v produktivne namene in predložiti volilni zakon za izvolitev 52 poslancev, ki še niso bili izvoljeni.

—o—

Grška parlamentarna delegacija, ki je bila dlje časa na obisku v Jugoslaviji kot gost zvezne ljudske skupščine, je odpotovala nazaj v svojo domovino. Ob odhodu iz Beograda je vodja delegacije Gondikas izjavil, da grška delegacija odhaja iz Jugoslavije z najboljšimi vtisi ter poudaril prisrčen sprejem povsod po vsej državi. Gondikas je omenil, da je na grško delegacijo napravila globok vtis organizacijska struktura Jugoslavije, privrženost ljudstva maršalu Titu, volja in ljubezen do dela in pa industrializacija države.

Ob koncu je Gondikas poudaril, da se je grška delegacija med bivanjem v Jugoslaviji prepričala, da želijo jugoslovanski voditelji iskreno zbližanje z Grčijo in dodal, da v Grčiji vlada isti duh. Izrazil je prepričanje, da se bodo grško - jugoslovanski odnosi po obisku jugoslovanske parlamentarne delegacije v Grčiji še bolj poglobili.

—o—

V zadnjih dneh je bilo opaziti živahno dejavnost indijske diplomacije v Londonu, Pekingu in Moskvi. Dobro obveščeni diplomatski krogi v zapadnih prestolnicah domnevajo, da gre za nov poskus Indije, da bi posredovala v korejskem konfliktu. Predvsem je padel v oči obisk indijskega visoknega komisarja v Londonu Menona pri namestniku angleškega zunanjega ministra Lloydu. Menon je baje poučil Lloyda o stališču kitajske vlade do zastoja mirovnih pogajanj v Pan Mun Jomu. Značilno je, da je Menon imenovan sedaj za indijskega veleposlanika v Moskvi, kjer bo verjetno nadaljeval svojo posredniško vlogo. Važno vlogo pri tem igra tudi indijski veleposlanik v Pekingu Panikkar, ki se se pred kratkim vrnil v Novi Delhi in je sedaj imenovan za poslanika v Kairu.

Namestnik angleškega zunanjega ministra Lloyd je v spodnji zbornici demantiral vesti o uradni indijski ponudbi za posredovanje v korejskem sporu, drži pa vest, da se že nekaj tednov vzdržujejo uradni stiki s pekinško vlado s posredovanjem indijske vlade.

—o—

Sovjeti pošiljajo v zadnjem času številne kitajske delavce na delo v Vzhodno Evropo. Tako so samo v zadnjem letu prignali okrog 100.000 kitajskih delavcev v Gornjo Šlezijo.

Suženjsko delo v „Sovjetskem raju"

Zgodovina človeštva skoraj ne pozna mračnejše dobe, večje in krutejše tiranije, kakršna obstaja danes v sovjetskih satelitskih državah.

V tem kratkem sestavku želimo prikazati našim bralcem v luči številk, kakšen je položaj danes v tako razvpitem »sovjetskem raju« v Bolgariji in Albaniji, »raju«, ki velja več ali manj tudi za Poljsko Romunijo, Madžarsko, Češkoslovaško in Vzhodno Nemčijo.

Sovjetska zveza je kaj kmalu spravedela, da ne bo mogla kot »matuška« lepo in nemoteno izkoriščati svoje podložne države na vzhodu, n eda bi se narodi teh držav temu uprli in to izkoriščanje obsodili. Zato je ukazala svojim podrepnikom, raznim Rokosovskim, Červenkovim, Rakošjem in Bjerutom, naj kaznujejo vse »neposlušne« s tem, da jih vtaknejo v številne nove in stare zapore, nova in stara koncentracijska taborišča.

Oglejmo si zdaj bežno, kako je danes v tem pogledu v Albaniji. Sovjetski pisatelji nazivajo danes to deželo »mala Sovjetska zveza«. To zares ni daleč od resnice, če upoštevamo, da je v tej deželi, ki šteje komaj milijon 100 tisoč prebivalcev, nad 17 zaporov, v katerem je na desettisoče ljudi. Omenimo naj le tri velike zapore v Tirani, Valoni in Elgasanu, kjer je več tisoč ljudi podvrženih najhujši bedi in pomanjkanju ter mučenju. Toda Albanija bi ne bila »mala Sovjetska zveza«, če bi ne imela tudi široko mrežo koncentracijskih taborišč, kakih 13 ali 14 po številu. Omenimo naj le taborišča v Tepeleni, Beratu, Trapoji, Porto-Palermo, Kruji in Korči. Tako jetnike v zaporih kot tudi v taboriščih izkoriščajo pri najtežjih delih. Jetniki in konfiniranci morajo delati po 12 ali še več ur dnevno ob 600 gramov črnega kruha in ob vodeni juhi, podobni nekako ruski »čorbi«.

Tudi Bolgarija, ki šteje 7 milijonov prebivalcev, ni prav nič na boljšem. Ta dežela pod »sovjetskim rajem« ima po zaslugi »velikega prijateljstva« v Sovjetsko zvezo — kakor se baha Červenkov s tem prijateljstvom — nič manj kot 35 velikih zaporov ter več manjših in 51 koncentracijskih taborišč. Glavni zapori so v Sofiji, Slivenu, Šumenu, Barnu, Nikopolju in Plovdivu. Tudi s številom taborišč ne zaostaja za malo Albanijo, saj živi v 51 taboriščih danes nad 100 tisoč ljudi: mož, žena in celo mladoletnih otrok.

Največje število taborišč je v oblasti Dobružde, kjer jih je v bližini mesta Tutrakan kar sedem, in to v vaseh: Hažarevo, Zagrad, Bosna in drugih.

Predaleč bi zašli, če bi naštevali še številne druge manjše in večje zapore, manjša ali večja taborišča, ki »krasijo« podložniške države pod kremeljsko nadoblastjo. Vendar smo že s tem pokazali, kako »iskreno prijateljstvo« krojijo ti narodi do svojih voditeljev, ali bolje rečeno do »matuške« Sovjetske zveze, ki tako »skrbi«, da so vsi pod »streho« in dobro »preskrbljeni«.

Vsi narodi teh takoimenovanih ljudsko-demokratičnih držav in vse človeštvo, odločno obsojajo take in podobne suženjske metode kremeljskega režima To se je očitno pokazalo tudi na nedavnem zasedanju posebne komisije Združenih narodov za prisilno delo, ki je ugotovila, da je danes v Sovjetski zvezi in v njej gospodarsko, kulturno in politično podrejenih držav nič manj kot 12 milijonov ljudi, ki so obsojeni na suženjsko delo. B.

PRERAD d. d. Portorož - Telefon 33

S SILOSOM V UMAGU, tel. 16

TRGOVSKO PODJETJE S PREHRANBENIMI ARTIKLI NA DEBELO

priporoča cenj. odjemalcem svoje prvovrstno prehranbeno blago!

Okrajni Ljudski Odbor Koper

ČESTITA VSEMU PREBIVALSTVU BORBENI PRAZNIK SLOVENSKEGA LJUDSTVA — 22. JULIJ IN ŽELI VSEM OBILO USPEHA PRI GRADITVI BOLJŠEGA ŽIVLJENJA

S TRŽAŠKEGA

Preteklo soboto so na seji novoizvoljenega občinskega sveta v Repentaboru izvolili novega župana in nov občinski odbor. Za župana je bil izvoljenn z večino glasov tov. Alfonz Škabar iz Velikega Repna, ki je kandidiral na Listi slovenske skupnosti kot predstavnik Osvobodilne fronte. Za občinska odbornika sta bila izvoljena tov. Emil Škabar in Ludvik Guštin, oba predstavnika OF.

Na seji je repentaborski občinski svet sprejel važno protestno resolucijo proti izvajanju sklepov londonske konference in proti vključitvi tržaškega radia v italijanski radio.

Resolucija ugotavlja, da so rezultati zadnjih upravnih volitev odvzeli sporazumom londonske konference vsako politično in moralno osnovo ker je prebivalstvo te cone z glasovanjem na volitvah potrdilo, da hoče živeti svobodno in neodvisno izven meja italijanske republike. Repentaborski občinski svet zahteva v resoluciji v imenu vseh občanov, da se suspendira uveljavitev sklepov londonske konference in da se izroči civilno upravo področja v roke izvoljenim domačinom in ne rimskim birokratom.

*

V zvezi z izdajstvom vodstva Slovenske demokratske zveze v Nabrežini, ki se je povezala s kominformisti pri izvoltvi župana za Devinsko - nabrežinsko občino, je tajništvo OF v Trstu izdalo izjavo v kateri ugotavlja, da se SDZ ni držala predhodnih sporazumnov o izvajanju programa Liste slovenske skupnosti za občino Devin - Nabrežina, ki sloni na podlagi obrambe gospodarskih in narodnostnih interesov najvažnejše in najbolj izpostavljene slovenske občine, ki loči Trst od Italije. Vodstvo SDZ, ki je na volitvah nastopilo skupno z ostalimi slovenskimi političnimi strankami v Listi slovenske skupnosti, se je za izvolitev župana povezalo s kominformisti in prepustilo kominformistom dve mesti v občinskem odboru.

*

Med nameščenci Združene Jadranske Zavarovalnice vlada veliko razburjenje zaradi premestitev iz Trsta v Milan večjega števila funkcionarjev. Na podlagi teh premestitev bo mnogo podrejenih tržaških uradnikov pri družbi zgubilo službo, ker bodo na njihova mesta pri premeščenih funkcionarjih v Milan namestili uradnike iz Milana.

Združena Jadranska zavarovalnica je bila ustanovljena v Trstu že pred prvo svetovno vojno in je že tedaj bila ena najmočnejših zavarovalnih družb v Evropi. Njen sedež, ki je bil do leta 1947 v Trstu so ob podpisu mirovne pogodbe z Italijo in ustanovitvi STO, premestili v Milan skupno z glavnim kapitalom, ki šteje več milijard lir. Italijanski kapitalisti, ki so se za časa fašistične Italije polastili večjega dela delnic družbe, so s podporo italijanske vlade odpeljali iz Trsta eno najmočnejših finančnih ustanov, kot so to že storili s tržaškimi paroplovnimi družbami z namenom, da uničijo gospodarsko moč Trsta.

*

10. t. m. je odpotovala iz Trsta v Jugoslavijo tretja Tržaška delovna brigada. Tržaški mladinci so odpotovali na tritedensko prostovoljno delo v Vinodol, kjer bodo pomagali jugoslovanski mladini pri zaključnih delih ene od največjih jugoslovanskih hidrocentral. Brigada šteje 44 članov.

Od Triglava

Z GORIŠKEGA

Partizanske patrulje

Toplo poletno jutro. Z goriških Brd je odšla na pot partizanska patrulja. Na čelu ji je bil rezervni oficir tovariš Zaletel, bojno zastavo pa je ponosno nosil zaslužni borec Jakin Leopold. Ljudstvo je partizanski patrulji prirejalo prisrčne ovacije. Kako živo so se stari in mladi še spominjali najbolj slavnih dni naše narodno osvobodilne borbe in ljudske revolucije.

Patrulja je korakala skozi Šmartno, na Vrhovljah pa se je prebila skozi »zasedo«, ki so jo postavili blizu spomenika, ki ga je ljudstvo postavilo v čast junaških borcev in Brd in Beneške Slovenije. Pri Plavah so tovariši na juriš zavzeli tudi most na Soči.

Od tu dalje so bojno zastavo ponesli anhovski cementarji iz udarnega bataljona »Jožeta Srebrnića«. — Kakšno navdušenje je zavladalo med borci in vaščani, ko je nepričakovano prišel mednje sekretar glavnega odbora ZB. Na dvorišču prijetne kmečke domačije je v senci starih orehov harmonikaš raztegnil svoj meh. Partizanske pesmi so znova zadonele po bližnji in daljni okolici.

Tudi napad na cementarno v Anhovem je uspel. Borci so se prebili na drugi breg Soče, tu pa so s salvami počastili spomin na borce, ki so med vojno utonili v reki. Vitez Ludvik, nosilec spomenice, je zbranim povedal nekaj spominov na dni, ko so se delovni ljudje naše Primorske s Titom na čelu borili za pravično stvar, za uresničitev velikih idej.

Padel je tudi Kanal. Odtod so tovariši krenili v kraje, kjer je bil ustanovljen IX. korpus. Mladina je rajala, ženske pa so s cvetjem okrasile grobove padlih borcev.

Topli sprejemi patrulje so bili tudi v Srednjem Lokovcu, Čepovanu, na Lokvah, v Trnovem in Grgarju, dan pozneje pa so jih pozdravili tudi vrli Solkanci.

V patrulji, ki bo prehodila okrog 265 km, sodeluje več kakor 1000 borcev — udeležencev NOB. J. P.

Mladina koprske okolice je zborovala

Pred tednom se je v zadružni dvorani v Bertokih zbrala mladina iz občinskega ljudskega odbora Koper okolica. Prisotnih je bilo približno 100 mladincev obeh narodnosti. Vendar iz radovednosti je prišlo na zbor mladine tudi nekaj starejših Bertočanov, ki so z zanimanjem sledili delu mladine. Na zboru se je pokazalo, da je najbolj delavna mladina iz Arkarana, Santome in Bertokov, kjer so ti mlajši mladinci s pomočjo dijakov ustanovili tudi sekcijo ljudske tehnike Bolj zaspana pa je mončanska mladina, ki ni prišla niti na zbor, kot bi bilo treba.

Mladinci iz koprske okolice so precej delavni, saj sodelujejo v vseh športnih društvih na tem področju in zadnje čase pomagajo tudi v prosvetnih domovih. Mladinec Italo Pečarič iz Pobegov je govoril zbrani mladini in dejal, da morajo ustanoviti tudi strelske družine in povečati še bolj svoje sodelovanje z LF, prosvetnimi društvi in športnimi društvi. B. A.

ISTRSKI PIONIRJI NA POČITNICAH V KRANJU

Komaj so odšli na počitnice, so nam pionirji že pisali, kako se tam počutijo. To so naši malčki iz Kopra, Izole in Portoroža. Pismo, ki ga objavljamo, nam je poslal pionir Anček Rupnik, ki tudi uživa svoje počitnice v Kranju, se glasi takole:

Ko smo prišli v Kranj, smo bili zelo veseli. Že na postaji so nas lepo sprejeli in v imenu pionirjev nas je pozdravila neka pionirka iz Kranja, potem so nas poslali v Mladinski dom, kjer stanujemo. Okrog doma imamo lep vrt, ki je posajen z zelenjavo in cvetlicami. Skrbno pazimo na vrt in zalivamo cvetlice. Tudi hrano imamo zelo dobro.

Vseh pionirjev in pionirk nas je 94. Razdeljeni smo v šest skupin. Počutimo se zelo lepo. Vsak dan gremo na izprehod v lepe gozdičke, kjer se igramo in zabavamo. Kmalu se bomo hodili kopat v lepo urejeno kopališče. Taga se zelo veselimo. Kopali smo se že v Kokni. Vsi smo zelo zadovoljni, ker bomo ostali v Kranju tri tedne.

Anček Rupnik

VAŽNO OPOZORILO

Ponovno obveščamo vse naše naročnike, kolporterje in sodelavce, da je naša podružnica v Postojni ukinjena in da naj se v vseh stvareh (dopisi, denarni promet, kolportaža itd.) obračajo izključno na našo redakcijo in upravo v Kopru. Naš tek. račun pri podr. NB v Kopru je 657-909-171. Kolporterje naprošamo, da obračunavajo po tem tek. računu, vse neprodane izvode pa naj vrnejo naši upravi v Kopru.

IZ SLOVENSKE ISTRE

SV. ANTON

Električno podjetje ELTE iz Izole nam je obljubilo, da bo pri nas v nedeljo gotovo zasvetila električna luč. Zato se pripravljamo slavnostno na ta dan, saj bomo obenem proslavili tudi 22. julij, 10. obletnico vstaje slovenskega ljudstva proti okupatorju. Člani kmetijske zadruge in LF bodo v nedeljo pripravili bogat spored na kulturni prireditvi, ki bo v zadružnem domu, zato vse okoličane, naj jih pridejo obiskat.

Okrevališče za otroke v Savudriji

Lani je odprl Glavni odbor RK Slovenije v Savudriji mladinsko otroško okrevališče, namenjeno zdravstveno šibkejšim otrokom. Okrevališče je prvo te vrste v republiki. Pričelo je z delom lani 1. maja in je sprejelo v 6 izmenah 593 otrok v starosti od 7—12 let iz vse Slovenije, od tega 289 dečkov in 304 deklice. Doba bivanja v okrevališču je trajala po mesec dni. Okrevališče ima prostora za 110 otrok v eni izmeni.

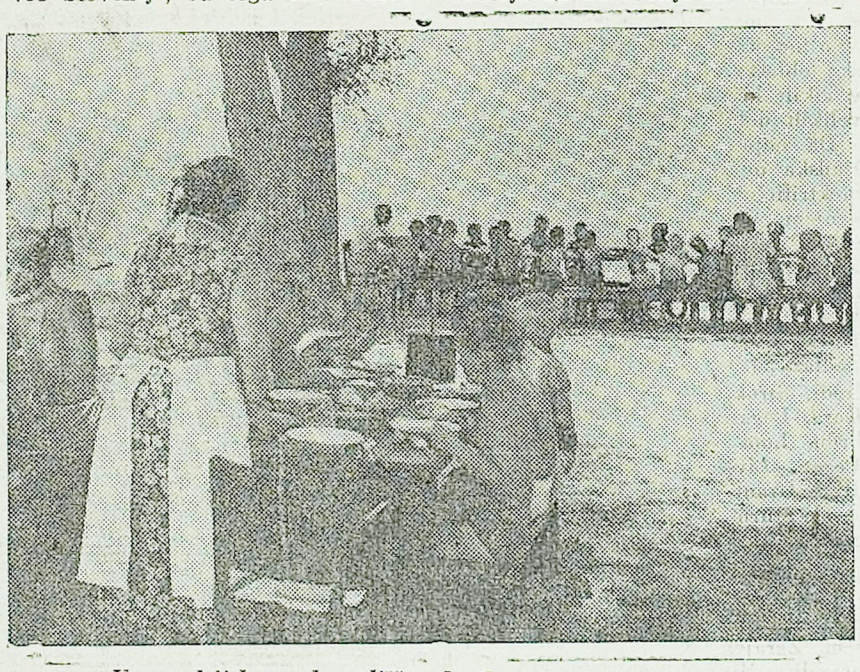

V savudrijskem okrevališču: kosilo na prostem

Vsi otroci so bili oskrbovani v okrevališču popolnoma brezplačno in so odbori RK plačali tudi prevoz. Poleg strokovnega vodstva so okrevališče stalno obiskovali zdravniki iz Ljubljane ter domači zdravstveni delavci, po potrebi pa sta prihajala v zavod tudi zdravnika iz Umaga in Pirana, kamor so hodili otroci na kontrolne preglede. Okrevališče po svoji ureditvi ustreza svojemu namenu. Edini resnejši nedostatek je težavna preskrba z vodo. Otroci so dobivali tečno in kalorično visokovredno hrano, preskrbljeno je bilo za vsetransko udobje in razvedrilo varovancev, Za vzgojno delo so skrbeli štirje vzgojitelji. Okvirni načrt za pedakoško delo sicer ni bil izdelan, vendar je bilo vsekakor za prijetno bivanje v zavodu odvijalo po dar so vzgojitelji skrbeli, da se je dnevnem redu in navajali otroke na higienske predpise in tovarištvo. Tudi telesna vzgoja varovancev ni bila zanemarjena. V mesecu septembru in oktobru, to je v času, ko so otroci izostali od šolskega pouka, se je vršil v zavodu pouk najvažnejših šolskih predmetov. Želeti i bilo, da bi RK tudi letos poslal zdravja potrebne otroke v našo Savudrijo na okrevanje in oddih.

DEKANI

Občinski ljudski odbor Dekani je sklical 12. t. m. izredno posvetovalno sejo, na katero je povabil tudi predsednike in tajnike kmetijskih zadrug in nekaj naprednih kmetov. Posvetovanju sta prisostvovala tudi tovariš Beltram in tovariš Petek. Na posvetovanju smo razpravljali o tem, da bi našo občino gospodarsko dvignili, ker je precej pasivna zaradi hribovitih predelov in mora zato prejemati za svoj proračun dotacije od OLO. Oglasil se je tudi tovariš Beltram, ki je povedal svoje mišljenje o teh stvareh, zato se bomo morali še večkrat sestati, da pridemo do dokončnih sklepov. V. T.

IZ ŠMARIJ

Šmarje so precej velika vas, ena največjih v našem okraju. V njih je sedež novega občinskega odbora in drugih občinskih ustanov. Znano je tudi, da so bile Šmarje v zadnji vojni popolnoma požgane in mnogo Šmarčanov je dalo svoja življenje za osvoboditev Istre, vendar do zdaj nimajo še spomenika padlim borcem in žrtvam iz NOV. Za vzgled naj jim služi manjša vas v sosesčini — Gažon, kjer imajo že dve leti spomenik. Prav b ibilo, če se bi tudi Šmarčani zbudili in se oddolžili spominu padlih junakov in zgradili na sredi vasi pred zadružnim domom spomenik, ki bi stal v spomin na padle junake in v svarilo poznejšim rodovom, da ne pustijo tujčeve pete več na naša tla. Morda bi bilo dobro, če bi v Šmarjah ali na Poljanah nad Šmarjami stal spomenik vsem žrtvam te občine.

P.

BABIČI

Ponovno moram postaviti v javnost spominsko ploščo pok. Jožefa Babiča. Dne 20. junija je bilo objavljeno v »Slovenskem Jadranu«, da je ta plošča v nevarnosti. Saj je padla iz svojega mesta in stoji zavaljena za nekim grmom. To bi moralo učinkovati na organizacijo ZB v Babičih, da ni pravilno pozabljati na padle borce. Pokojni Babič je bil že zaradi dogodkov 1921. v Marezigah obsojen na 8 let ječe. Zaradi sodbe je moral nositi tudi veliko materialnih stroškov, ki so popolnoma uničili njegovo gospodarstvo. Zaradi svoje zavednosti je tudi izgubil življenje po zaslugi domačega izdajalca, njegovega svaka Bržana, ki so ga borci NOV ob prihodu v Koper pravično kaznovali.

Tovarna ščetk, metel in čopičev v Kopru obvešča vse svoje odjemalce, da se je podjetje preimenovalo v:

„ISTRA“

tovarna ščetk, metel in čopičev

Zavod za socialno zavarovanje V KOPRU

ŽELI VSEM SVOJIM ZAVAROVANCEM OB BORBENEM PRAZNIKU SLOVENSKEGA LJUDSTVA — 22. JULIJU — MNOGO USPEHOV PRI NJIHOVEM DELU ZA IZGRADNJO SOCIALIZMA!

IZ IDRIJE

ZAKLJUČEK GOSPODINJSKEGA TEČAJA

Matere idrijskih deklet so si že dolgo želele, da bi bila dana možnost boljše gospodinjske izobrazbe bodočim gospodinjam. Zadevo je končno vzel v svoje roke mestni odbor AFŽ in organiziral šetmesečni gospodinjski tečaj, ki ga je vodila tov. Kovač-Demšar Ivanka. Zaenkrat je moral biti omejen samo na popoldanske ure, dekleta pa so se praktično vadila za sedaj samo v kuharski spretnosti. Prijavilo se je sprva več tečajnic, dokončalo pa je tečaj 14 deklet. Dne 5. in 6. julija so priredile zaključno razstavo, kjer so pokazale svoje izdelke skupno s čipkarsko šolo, ki je pokazala letos izredno lepe izdelke tudi najmlajših učenk še iz predšolske dobe.

S POSTOJNSKEGA

DRŽAVI SO PRIHRANILI NAD 50.000 DINARJEV

Pionirski prirodoslovni krožek Nižje gimnazije v Pivki (prej Št. Peter na Krasu) je priredil ob zaključku šolskega leta razstavo učil, ki so jih krožkarji izdelali sami in tako prihranili mnogo denarja.

Razstava je izredno dobro uspela. Vsekakor najlepša pohvala in priznanje razstavljalcem je bila ugotovitev obiskovalcev, da tako lepe in poučne razstave še ni bilo v Pivki.

Stene razreda so krasile stenske slike — učila. Največjo pozornost sta vzbujali sliki pajka in raka, delo dijaka III. razreda Šegine Marjana. Pa tudi druge slike so se odlikovale po čistosti in točni izdelavi.

Na mizah so se vrstile: zbirka mineralov, polžev, školjk, hroščev, ptičjij jajc itd. Na zadnji mizi pa so bili razstavljeni preparati plazilcev in ptičev, vse izključno delo krožkarjev samih.

V sredi razstavnega prostora je stal terarij, v katerem se je sprehajal zelenec. Ta je imel največ mladih občudovalcev.

Razstava je bila odraz vztrajnega in požrtvovalnega dela krožkarjev. Obljubili so, da bodo prihodnje leto pripravili še večjo in lepšo razstavo. Šola pa bo na ta način dobila obilo učil.

Da je razstava tako dobro uspela gre zahvala predvsem prof. Lučovniku Juriju, kateremu častitamo na tem mestu. Pic

Vsem delovnim kolektivom želi ob 22. juliju obilo uspeha pri delu

Rudnik premoga v Sičovljah

do Jadrana

OB DNEVU VSTAJE V POSTOJNI

Tudi Postojna se vneto pripravlja, da čim svečaneje proslavi praznik ljudske vstaje Slovenije — 22. julij. Povsod vidiš živo vrvenje, s sestanka na sestanek hitijo stari partizani, ki bodo sodelovali pri napadu in obrambi Postojne. Saj ne bo šala — Postojna bo preizkusni kamen za celotno akcijo in bodo borbo zanjo in njeno obrambo prišli gledat tudi visoki vojaški predstavniki iz Ljubljane. Napad na Postojno bodo izvajale čete, sestavljene iz starih partizanov okoliških vasi, branili pa jo bodo Postojnčani. Celotno akcijo pa vodi okrajni štab pod komando prvoborca tov. Kranjca Janeza.

V akciji sodelujejo rezervni borci, podoficirji in oficirji — bivši partizani, gasilci, protiletalska zaščita, predvojaška vzgoja, in tudi pripadniki JLA, godbe in seveda vse množične organizacije.

Sam napad na Postojno bo začel v petek, 18. t. m. ob 18. uri in bo trajal približno kako uro in pol. V tem času bo omejeno gibanje po ulicah — za red bodo skrbeli oddelki PLZ. Po končani borbi bodo udeleženci v povorki odšli na Titov trg v Postojno, kjer bo tovariš Primožič Jože - Miklavž, sekretar OK KPS za Postojno, imel slavnostni govor. Nato pa se bodo vsi skupaj udeležili še večerje iz skupnega kotla v improviziranem taboru za Sovičem, kjer bodo vsi skupaj ob kozarcu vina obujali partizanske spomine.

Brko.

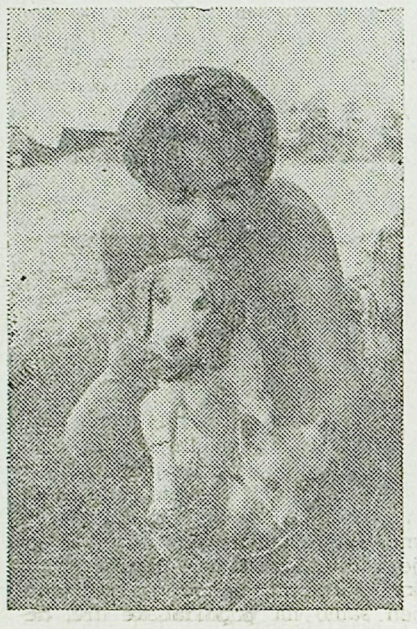

PRIJATELJSTVO Z LISICO

Okrajni logar Pavel Bajc iz Cerknice je ujel mlado lisico v bližini Osav. Lisica se je v treh tednih tako udomačila, da je iz logarjeve roke in je že zelo izbirčna. Kruh je najrajši če je namazan z marmelado, posebno pa ceni sladko pecivo. Igra se posebno z domačim psom in je dobra prijateljica z gospodarjevim otrokom. Kakor vidite na sliki, se vsi trije kar dobro razumejo.

Lojze Gogala

VOLK NA CERKNIŠKEM

V bližini Cerknice se je v zadnjem času pojavil volk, ki je v 14. dneh pomoril kar 12 ovc, ter je škoda tem večja, ker morajo meso lastniki zakopati, namesto da bi ga prodajali.

Tudi koloradski hrošč se je pojavil v velikih množinah v cerkniški kotlini in kmetje si prizadevajo, da spravijo volka in hrošče s poti, da jim ne delajo škode, ker jo je že itak suša napravila preveč.

Lojze Gogala

KORITNICA

Vaški odbor ZB bo postavil spominsko ploščo padlim v NOB. V ta namen že zbira sredstva in bo priredil zabavno prireditev, katere čisti dobiček bodo uporabili za spomenik.

SUHORJE

Le malokdaj se sliši od nas, vendar smo še kar delavni in tudi naša zadružna ekonomija nam je priredila zabavno prireditev, da smo se dobro razveselili. Zbralo se nas je precej in upamo, da se bomo še kdaj tako.

Direkcija trg. podjetja »Nanos« v Postojni je darovala za potrebe LU v Postojni dni 4000, za kar se vodstvo LU najlepše zahvali z željo, da bi bilo še več takih dobrotnikov.

Konjske dirke

Na hipodromu v Rakitniku pri Postojni so bile v nedeljo konjske dirke, katere smo že poprej tudi mi najavili. Tekme so bile nagradne in jih je organiziral postojnski klub za konjski šport »Heroj Vojko«. Sodelovali so člani kluba, mladinci ter pripadniki JLA in LM. Vse nagrade so pobrali jahači LM iz Ljubljane. Ko je bila zvečer na vrtu restavracije hotela Javornik v Postojni razdelitev nagrad, so bili vsi prisotni, najbolj pa sami mladinci-jahači, člani kluba, presenečeni in žalostni, da njim ni pripadla prav nobena nagrada, dasi so zlasti nekateri pokazali kar odličen uspeh. Žalostno je, da žirija ni upoštevala veliko vnemo in prizadevanje, ki ga prav postojnski mladinci kažejo za konjski šport. Po drugi strani pa so bili prizadeti tudi pripadniki JLA postojnske garnizije, zlasti, ker so mladinci dirkali na vojaških konjih.

Tudi na hipodromu samem je bila slaba organizacija. Vse je ležalo večinoma samo na enem človeku, ki pa seveda ni mogel biti vsemu kos. Saj so prireditelji hoteli imeti celo vojake za reditelje. Opaziti je bilo tudi, da ni bilo službenih predstavnikov ljudske oblasti na prireditvi. Morda prireditelji niso znali zainteresirati odgovornih na okraju za dirke? Tu ne more veljati opravičilo, da večinoma niso bili doma zaradi izleta na velesejem v Trst. Najbolj je seveda bilo zgrešeno to, da so dirke takega obsega bile pravzaprav brez večjih predpriprav. Klub bi moral poprej organizirati interno klubsko dirko, v kateri bi se mladinci in člani pomerili med seboj ter na ta način dobili nekaj prakse za take prireditve večjega obsega. Na dirki dobljena nagrada ne pomeni za nagrajenca materialne koristi, marveč predvsem moralno vzpodbudo na kar bi prireditelji morali misliti.

PLANINA PRI POSTOJNI BARANTANJE ZA MEDVEDOVO KOŽO — MEDVED PA ŠE V BRLOGU

Lovska družina Planina ima kot tudi vse ostale večje materialne potrebe za ureditev svojega lovišča, nabave lovskih potrebščin itd. Pa so izmislili in preteklo nedeljo priredili veliko zabavo, kamor so zbobnali precej ljudi tudi iz same Postojne. Kot posebno poslastico so obljubili srnjo pečenko, ki naj bi jo prispevala dva srnjaka iz njihovega lovišča. No, srna ni vsak dan na krožniku, pa še velike porcije so obljubili in zato nekateri udeleženci zabave doma niti kositi niso hoteli, da se »prihranijo« za srnjaka.

Prihajal je večer, gostje so urgirali srnjaka in tajnik lovske družine, tovariš Krčmar, je imel dovolj opravka, da je miril nestrpne in lačne goste.

Ko je tovariš Kravos stopil malo v kraj med grmovje, ga je iz vejevja pozdravila rogata srnjakova glava.

»Najprej mi je pokimal, potem pomežiknil, nato pa dejal: Kaj bodo lahko tudi brez nas opravili? — In ta ni lovska, veste,« je pripovedoval, ko se je vrnil k svoji družbi. Tovariš Krčmar je moral skesano priznati, da sta srnjaka res še v gozdu, svoje meso pa je za zabavo moral dati — vol, ki bo tako lepo po lovsko »našpikan« s slanino, da bo lahko veljal tudi za srnjaka. Nesrečni voliček je bil od večine gostov tudi priznan in pohvaljen kot dober »srnjak«, katerega original pa zadovoljno nadaljuje svoje ženitovanjsko rajanje v svobodnem gozdu, prav nič jezen na vola, ki je »posodil« svoje meso lovskim prijateljem na zabavi v Planini.

Brko

Uspel koncert

Dne 5. julija 1952 je SKUD Stane Semič - Daki v Postojni podal obračun dela pevskega zbora. Priredil je v dvorani Doma kulture v Postojni vokalni koncert z dvaindvajsetimi točkami sporeda. Nastopil je mešani zbor z 11, moški zbor s 7 skladbami, med katerimi je Jerebova »Pelina rožа« doživela ponovitev. Dva solospeva izvajana po tov. Kaščevi in dve točki dueta izvajani po sopranistki tov. Kaščevi in tov. Černelča ob spremljavi tov. Sobanove pri klavirju, so želi toplo priznanje občinstva.

Tov. pevovodja Paternost je imel zbor popolnoma v rokah in so bile vse skladbe izvajane v vzdušju disciplinirani zborov, naštudirane do potankosti. Program je bil pestro in smiselno izbran, ter je članstvo, četudi z ozirom na številčnost prebivalstva mesta Postojne nekoliko številčno premajhno, dokazalo glasovno svojo kvalitetno sposobnost. Škoda le, ka je koncert prirejen precej kasno v sezoni in da je vročina marsikoga zapeljala mimo te prireditve, ter poset ni bil tolik kot ga običajno doživljajo prireditve SKUD v splošnem. Mislimo, da bo društvo ob ponovitvi koncerta v jeseni tudi s te strani doživelo primernejši uspeh.

Čestitamo društvu in njegovemu pevskemu zboru za uspeh na tem koncertu, kakor tudi na vabilu k sodelovanju na Kulturno prosvetnem festivalu v Puli, kar je ponoven dokaz, da kvaliteta zbora doseza višino, ki je sposobna zastopati slovensko pesem tudi izven meja postojnskega okraja, na kar so lahko Postojnčani še posebej ponosni.

ht.

S TOLMINSKEGA

LEPI USPEHI ELEKTRIFIKACIJE NA TOLMINSKEM

Ob osvoboditvi je imela Tolminska v pogledu elektrifikacije kaj žalostno sliko. Italijanska okupacijska oblast je skrbela za dela samo v takih krajih, kjer je pričakovala velikih dobičkov.

Da odpomore takemu stanju, je ljudska oblast takoj začela načrtno elektrificirati sleherno vas. S sodelovanjem odgovornih organov in ljudstva samega, ki je pri nas nosilo glavno breme stroškov, ji je do danes uspelo elektrificirati že 33 vasi in zaselkov. Tako: Stržišče, Znojile, Kovk, Rakovec, Prapetno, Daber, Zadlaz-Žabče, Lom Tolminski, Manfredi, Široko, Ušnik, Zakraj, Polje, Gora, Logaršče, Kal, Bača pri Podbrdu, Lom Kanalski, Logje, Livek, Perati, Livške, Ravne, Piki, Avsa, Rut, Grant, Temljine, Plohi, Jevšček, Šturmi, Golobi, Robedišče in Strana.

Napeljujejo daljnovod Zatolmin—Laz—Čadrg, ki bo pripomogel do elektrifikacije nadaljnjim štirim vasem. Zgrajeni pa so bili tudi daljnovodi Huda južina—Znojile—Pečine—Planota, Sv. Lucija—Lom, Sedlo—Vodice in Sv. Lovrenc—Livek. Dalje je bila postavljena trafopostaja na Plužnah pri Bovcu ter 17 napajalnih in nekaj prosto zračnih za manjše kraje.

Tako ostaja samo še 12 vasi in naselij, ki jih bo treba v bodoče elektrificirati. Tolminci sami pa bodo morali obnoviti tudi tiste daljnovode, ki imajo vgrajeno železno žico (Kobarid—Breginaj—Lom in drugi). Preurediti bodo morali nekatera nizkonapetostna omrežja in to v Trenti, Lepenu, Podbeli, Spodnji Tribuši in drugod.

Ni več daleč čas, ko bo svetila električna luč v sleherni vasi in naselju na Tolminskem. Za odpravo posledic italijanske politike pa bo potrebno čimprej tipizirati napetost na 230/380 V, za kar pa bodo potrebne večje investicije, kajti zamenjati bo treba vse transformatorje, previti vse elektromotorje in podobno.

-an.-

CEZSOČI JE POTREBEN VODOVOD

Cezsoča, ki je bila ena najrevolucionarnejših vasi na Tolminskem in je tudi danes ena najnaprednejših v okraju, saj si je do danes pridobila že vrste naprednih stvari. Med vojno je bila močno poškodovana, a danes je popolnoma obnovljena. V njej je ena najboljših splošnih kmetijskih zadrug na Tolminskem, najboljša kmetijska delovna zadruga in lep zadružni dom! Sredi vasi pa stoji lep spomenik borcem in žrtvam NOB. Omenimo pa še lahko nove staje na planini Preddolini, uspešno kulturno društvo in drugo.

Vendar Cezsočani pogrešajo vodovod in kanalizacijo. Izgradnji vodovoda bodo morali mercdajni organi posvetiti več pažnje, ker je to edina vas na Bovškem, ki je brez vodovoda in je v njej preskrba z vodo dokaj težavna. Ljudje se namreč poslužujejo nehigijenskih vodnjakov, ki so dostikrat izvor bolezni in epidemij.

Olepšajmo Tolminsko

Marsikje bi se lahko z majhnimi stroški izboljšal izgled naselja, če bi primerno uredili male parke na ruševinah nedbnovljenih poslopij. To naj bi zlasti veljalo za centre in turistične kraje, kot so Tolmin, Sv. Lucija, Kobarid, Bovec, Trenta in drugod. V Tolminu imajo nesodoben park, zasajen z starimi kostanji, ki že izumirajo in povzročajo le vlago v stanovanjih. V tem pogledu je sicer MLO sestavil anketni odbor, vendar pa je vse ostalo le na papirju. Prav tako bi bilo nujno odstraniti pri Sv. Luciji stare ruševine sredi vasi in na njih mestu urediti majhen park.

Tudi pometaška služba, ki je predpogoj za javno čistočo, ni organizirana tako kot bi morala biti, saj celo pri Sv. Luciji nimajo pometača. Niti pokopališča niso oskrbovana tako kot bi morala biti. Tako zanemarjenost ne kvari samo izgled naselij, temveč je tudi odraz nekulture. Tak primer je pokopališče padlih borcev v Tolminu. Za zaključek naj omenim še pomanjkanje javnih kopalnic v centrih, prav tako pa tudi javnih pralnic, ki bi bile nujno potrebne. Razen tega je po vaseh še mnogo grobelj, ki bi jih bilo treba odstraniti in stranišča so tudi preblizu stanovanj.

BOVCU JE POTREBEN ZADRUŽNI DOM

Zdaj ko je Bovec po novi teritorialni razdelitvi občina, je postal še večji kulturni center. Zato pa zahteva tek kraj svoje prostore za kulturne prireditve in prostore za sestanke množičnih organizacij in ustanov.

Res je, da ima Bovec svojo kinodvorano in nekaj drugih prostorov; vsekakor pa bi bil potreben zadružni dom na katerega Bovčani zelo mislijo. Že pred dvema letoma so navozili kamenje za zgraditev tega doma, a kamenje je še zdaj na kupu. Prav bi bilo, če se bi na graditev spet spomnili, ker je Bovcu potrebna kulturna zgradba.

PARTIZANSKI POHODI NA TOLMINSKEM

V počastitev Dneva vstaje so organizirali partizanski pohod in napad na Drežnico. Zbrali so se stari borci in aktivisti NOB iz vse tolminske, celo iz Breginjskega kota in Bovške. V noči med 12. in 13. julijem so napadli Drežnico. Bivši borci iz Breginjskega kota so šli celo preko planine pod Stolom »Božičev«. Tam so obujali spomine na težke dni NOB.

POVSOD PO PRIMORSKEM ZAKLJUČUJEJO ŽETEV. PRIDELEK PA JE SLAB — ZELO GA JE PRIZADELA SUSA

»ARRIGONI« TOVARNA SARDIN V IZOLI

ČESTITA VSEM PRAZNIK LJUDSKE VSTAJE SLOVENIJE!

PRIPOROČA SVOJE PRVOVRSTNE IZDELKE!

OB OBLETNICI OBOROŽENE VSTAJE SLOVENSKEGA LJUDSTVA POZDRAVLJA VSE SVOJE ČLANE IN ODJEMALCE

Kmetijska zadruga Koper

Svojim odjemalcem nudimo tekstilno blago in usnjeno galanterijo v razprodaji po znižanih cenah od 10—50%. Izkoristite priložnost!

Komenska akcija

Tovariš August Kodrič je eden od petih bratov-partizanov iz Malega dola na Krasu. Sedaj je tajnik občinskega ljudskega odbora za mesto Postojno. Zaposlen je od vraga in ga človek komaj mimogrede ujame za kak razgovor. Vedel sem, da se je udeležil slavne komenske akcije in sem ga zato naprosil, naj mi kaj o njej napiše za bralce našega tednika. Seveda mi je rad obljubil, vendar sem ga moral potem loviti in takorekoč intervjuvati, ker mi zaradi raznih predvidenih in nepredvidenih sestankov ni imel časa sam napisati. Dobila sva se že pozno zvečer. Sijale so mu oči, ko se je spominjal na slavne dni borbe, ko so združeni nacifašisti na svoji koži občutili trdo partizansko pest.

Tretji bataljon Južnoprimorskega odreda, sestavljen iz treh čet in pod poveljstvom komandanta Stjenke — Narodnega heroja Tonota Sibelje iz Tomačevice na Krasu, ki se je začetkom leta 1944 vrnil po doljnem Krasu, je dobil konec januarja obvestilo, da bo kolona Nemcev in fašistov iz Trsta poljala provijant in municijo fašistični postojanki v Rihemberku.

Ves bataljon je šel v zasede. Prostor za napad je Stjenka izbral osebno. V nekem ovinku pod Komenom, kjer se cesta nagne proti Rihemberku, vendar dovolj daleč, da od nikoder ne bi mogli hitro priti na pomoč fašisti iz postojank, so partizani dva dni potrpeljivo čakali napovedano kolono. Tretji dan, drugega februarja 1944, ko so se že hoteli potegniti s položajev, je stražar napovedal pričakovano kolono, ki je prihajala od Komna. Sestavljal jo je en blindiran avtomobil ali »blindar«, kot smo jo partizani kratko nazivali, potem en osebni avtomobil in pet tovornih, polnih hrane in municije. V koloni je bilo skupaj 85 vojakov: 35 Nemcev in 50 Italijanov. Nemci so bili v blindi, Italijani pa po kamionih. Razen hrane in municije so vozili s seboj še več stotisoč lir, namenjenih za plačo fašistom v Rihemberku, ki so kot nepreskovoljna spodporaz kar prav prišle partizanom. Ko se je kolona približala na kakih 50 metrov, so partizani grozovito užgali po njej. Partizanske puške, mitraljezi, brzostrelke in lahki minometalci so prišle partizanom. Ko se je kolona približala na kakih 50 metrov, so partizani grozovito užgali po njej. Partizanske puške, mitraljezi, brzostrelke in lahki minometalci so strašno gospodarili po avtomobilih. Zadet od mine je zletel v zrak kamion municije. Nemci v blindi so menda uvideli, da so partizani v premoči in so se začeli obrašati z odločnim namenom, da pobegnejo nazaj. V tem pa je lahki minometalec zagrabil sam komandant Stjenka in poslal eno mino prav skozi linico v šoferja, drugo pa v sredo blinde in jo tako popolnoma onesposobil. Nemci so zlezli iz nje in se zakopali med kolesi ter odprli peklenski ogenj na partizane iz vsega orožja, ki so ga imeli. Rekljale so avijonske strojnice, šarci, mitraljezi in brzostrelke, vmes pa so eksplodirale mine.

Deli Nemcev je ušel v bližnjo gramozno jamo in se tu zakopal. Težko jim je bilo priti do živega in tu so padle tudi prve žrtve med partizani — sami oficirji. Padel je komandir čete — Slavko iz Hruševice — vsi borci so jokali za njim. Padel je Mitko — Furlan Alojz in se širje drugi, nekaj pa je bilo težje ranjenih. Zato pa so padli vsi Nemci in Italijani razen enega, ki je že ranjen ušel in na smrt zaseopel pritekel k svojim in pripovedoval, kako je na tisoče partizanov napadlo kolono in jo popolnoma uničilo. Njegovo pripovedovanje je zmotilo okoliške posadke, da niso upale iti na pomoč svojim in so jih zato hočešnočeš prepustile usodi. Najbolj so jokali fašisti v Koprivi, ker je slučaj hotel, da so zamenjali svoje tovariše iz Trsta, ki so spremljali kolono, ker so hoteli obiskati postojanko v Rihemberku. To pa je bilo usodno zanje in nihče več se ni vrnil iz bitke. Tudi ranjenca, ki je smel srečo, da je ušel iz borbe in ki je tako prestrašil posadke po postojankah, so Nemci takoj ustrelili, ko so izvedeli, da partizanov ni bilo na tisoče, marveč le nekaj nad sto.

Padel je nemški kapetan in še en oficir ter vsi ostali rajhovci, ki so tako zviška gledali na vse okoli sebe. Najbrž jim ni nikoli padlo na pamet, da jih bo partizanska pest iztrgala iz vramega objema blinde in jim pripravila grob med kraškim kamenjem. Manj sigurni so bili italijanski fašisti, ki so že takoj po prvem spopadu začeli vzdigovati roke in kličati mamo na pomoč. S tem pa so se zamerili Nemcem, ki so zato v sijajnem priharnili partizanom delo in črnosrajčnike lastnoročno postrelili ko so videli, da so jih izdali.

Nepopisen je bil bes fašističnih krvolokov, ki so bili v Trstu na varnem in si niso znali predstavljati prave moči naše ljudske vojske. Zbrali so nekaj tisoč sodrge, sestavljene iz najbolj divjih pripadnikov nemške vojske, italijanskih fašistov in domačih izdajalcev. Pridrli so čez 14 dni čot čreda podivjanih bikov na Kras in padli po ubogih vaščanih Komna, Temačevice, Mafega dola in Rihemberka. Kar ni ušlo, so postrelili in drugače pobili, celo množico ljudi so odpeljali v Nemčijo, odkoder se mnogi niso nikdar več vrnili, vasi pa so do tal požgali in razrušili. Ker se niso upali in mogli maščevati za pretrpljeni poraz nad vojsko, so iztresli svoj gnev nad nedolžnim civilnim prebivalstvom ter na ta način še enkrat dokazali svojo »visoko kulturo«, dokler naša ljudska armada na končnoveljavno pometla vso nacifašistovsko svojat čez mejo naše domovine.

*

Polno je bilo še drugih takih junaških prigod na Krasu. Številna premoč sovražnika ni nikoli imela vloge. K velikim uspehom partizanskega orožja je vsekakor redno pripomogla dobra obveščevalna služba — obveščevalci pa so bili vsi prebivalci ne samo Krasa, marveč vsega Slovenskega Primorja, vse Jugoslavije. Kraševcem je prav tako še v živem spominu borba nad Lipo pri Skrbini, ko je nekaj nad 70 partizanov — Udarni bataljon IX. Korpusa NOV — napadlo kolono 700 Nemcev, ki se pomikala od Tržiča čez Doberdob skozi Lipo proti Železnim vratom. Partizani so padli Nemcem v bok, v hipu pobili preko sto Nemcev, ostali pa so odmetavali vse in v strašanskem neredu bežali nazaj proti Doberdobu, dočim naši fantje niso imeli niti ranjenca. Sam sem imel priliko videti ob cesti od Mirna proti Trstu tablo z napisom: Achtung! Bandengebiet, kar je zanje pomenilo, da tu gospodari smrt v podobi ljudskega maščevalca — partizana.

Posebno radi pa se ljudje spominjajo velikih tridnevnih borb, ki jih je naša XXXI. divizija frontalno vodila z Nemci pod Stanjelom. Se nikoli niso bili Nemci tako temeljito tepeni. Hoteli so napraviti postojanko v Stanjelu, pa so morali to misel opustiti, razen tega pa so utrpeli ogromne izgube v ljudstvu in materialu. Zbrali so velikansko vojsko in z njo popolnoma obkolili Kras, ko pa so stisnili pest in so bili sigurni, da imajo partizane ujete, ni bilo teh več na Krasu. Počivali so na Predmeji in se smejali Nemcem, ki so lovili po Krasu — zrak.

Opisani trije dogodki so bile po obsegu največje akcije. Razen tega pa je bilo na tisoče manjših spopadov in praask, v katerih so ugašala tudi življenja. Večkrat so tudi okupatorji slavili praznik, posebno, kadar so se spravili na civilno prebivalstvo. Zato pa so bili redno tepeni, kadar so prišli v stik z našo vojsko, dokler jih ni ta končno likvidirala.

Tudi Kras je iz svoje sredine žrtvoval mnogo ljudi za našo današnjo svobodo. Ni je skoraj vasi, ki ne bi imela spomenika svojim sovaščanom, ki so padli v NOB. Po svoji visoki nacionalni zavednosti, po svojem domovinskem patriotizmu so Kraševci lahko za vzgled drugim, posebno še, ker so dolga leta živeli in se borili za svoj obstoj na skrajni zahodni etnični meji Jugoslavije. Tudi najokrutnejše raznaredovalne metode, ki jih je fašizem tod uporabljal, niso mogle upognati Kraševcev. Njihova vitalnost je dobila izraza v NOB, ki so se je masovno udeležili in jih končno skozi težke borbe in žrtve pripeljala v današnjo svobodo in bratsko skupnost z ostalimi narodi Jugoslavije.

Brko

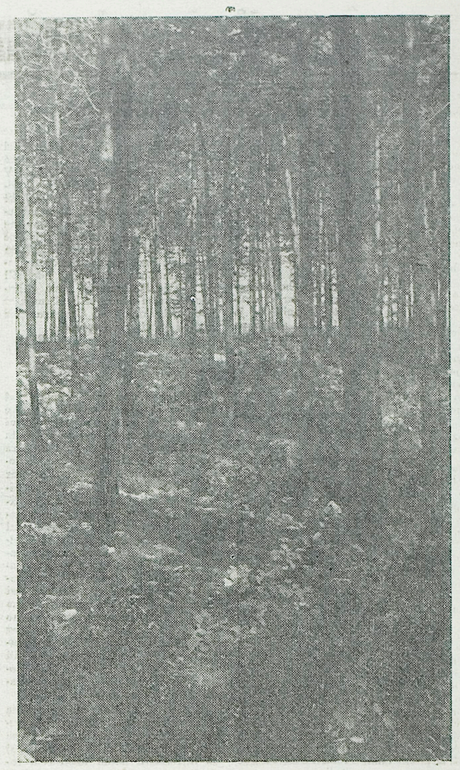

VITKI BOROVCI S KRASA SO BILI NAŠIM BORCEM DOSTIKRAT EDINO ZAVETJE

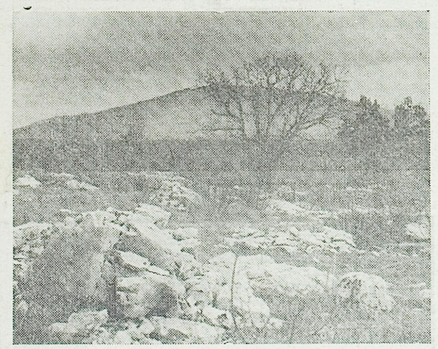

TUDI GOLO KRASKO ZEMLJO JE POJILA KRI NAŠIH BORCEV

IVAN RENKO

VOJKOV VOD

Poskušam tretjič. Zasleplja jočé plamen je siknil iz cevi in na fašiste se je vsul rafal. Presunljiv krik. Nekaj črnega se je pojavljalo po cesti. Streljanje je na mah ponehalo in takoj nato je zašumelo po grmovju.

Kvestura je bežala. Pot je bila prosta.

Kakor smo pozneje zvedeli, jih je bilo v zasedi okoli petnajst. Dva smo ranili in eden od njih je kasneje umrl v bolnišnici.

Od nas ni nihče pretrpel večje škode. Vojko je bil lahko ranjen v roko od razpršilnega streflca. Izvršilo smo takoj »operacijo« in mu z žepnim nožem, v luči baterije, zvlekli drobce iz roke.

Bilo je res čudno, da niso že s prvo salvo nikogar od nas zadeli. Resda je bilo precej temno in se ni dalo dobro meriti, toda iz take bližine je tudi v temi že skoraj težko zgrešiti.

Se iste noči smo se vrnili v taborišče. Tudi pri povratku nismo nič izbirali poti. Vedeli smo, da gremo sedaj lahko popolnoma brez skrbi po cesti, zakaj pred dnem se fašisti ne bodo več pokazali.

Dan ali dva po tem je bilo odločeno, da se izvrši diverzantska akcija na omenjeno telefonsko linijo. To nalogo je prevzel Vojko, ki je povedel s seboj skoraj celo četo. Pet ali šest pa nas je odšlo z Rudijem proti Ajdovščini, kjer smo imeli namen, da izvršimo napad na karabinjersko patruljo, ki je redno patruljirala ob progi Ajdovščina—Gorica. Iz taborišča smo krenili vsi naenkrat, vsak na svojo stran.

Naša skupina je prešla cesto pri loškem Križu. Nad Ložami smo v vinogradu naleteli na našega aktivista Kljuna, ki je že več časa zaradi vesti ni spal doma in živel že napol v ilegali. Pripovedoval nam je, da ga fašisti iščejo in da so izvedeli njegovo ilegalno ime ter da si je zaradi tega nadel drugo — Tiger. Hotel je že kar z nami ali mu je Rudi naročil naj vzhraja na terenu dokler more.

Pestregel nam je z žganjem in nadaljevali smo pot. Vipavo smo prešli v bližini italijanskega skladišča municije, ki se je nahajalo med Logom in Ajdovščino, progo pa smo presekali tik pod Ajdovščino. Tu smo šli mimo letališča proti Lokavcu, kjer smo se ustavili prav blizu vasi. Zaradi tega, ker je Rudi hotel ob tej priliki obiskati nekatere aktiviste na tem področju, smo se nekoliko dni zadržali.

Nekega jutra — taborili smo nekje pod Sv. Tomažem — se je prav blizu nas oglasila strojnica. Hitro smo pospravili šotor. Z Iztokom sva odšla pogledat kaj je. Nič posebnega: četa ali dve italijanske vojske so imele streliske vaje. Ker pa bi nas lahko odkrili, smo se vseeno pomaknili više v hrib, kjer so bili boljši položaji in tudi možnost za umik čez Čaven. Dež je ili ves dan in šele proti večeru se je vreme popravilo.

Odšli smo v zasedo na progo med Ajdovščino in Križem. »Čim bliže Ajdovščini,« je dejal Rudi, »da se tudi tamkajšnjim fašistom potresejo hlače.«

Prišli smo do cilja in ravno izbirali primeren prostor za zasedo, ko so se vzdolž proge zaslišali koraki. Nekdo je prihajal, verjetno patrulja, ker drugi se štak ob tem času ni smel tu zadrževati. Nahajali smo se pod nasipom v zelo nepriladnem položaju; toda ni bilo več časa prebirati. Patrulja je bila le še morda petdeset korakov od nas. Polegli smo v travo in se pripravili.

»Prvi začne mitraljeza« je glasilo povelje. Nameril sem na progo in čakal. Koraki so bili vse bolj razločni in bližji. Nato sta se iz teme izluščili dve postavi. Bili smo nepričakovano presenečeni, ker smo računali z močnejšo patruljo. Zaradi teh dveh karabinerjev se skoraj res ni izplačalo delati hrupa. Vendar, ker smo se že nato pripravili, napademo.

»Pripravljeni?« šepne Rudi.

»Pripravljeni.«

Se trenutek, se korak . . .

»Ogenj!«

Pritisnil sem. Reklo je škljoc. — Strojnica je odpovedala.

Pritisnil sem in — reklo je: škljoc. Strojnica je odpovedala.

Rudi, ki je stal kar pokoncu izza nekega drevesa je sprožil: trenutek po tem pa ostali. Ker je bilo povelje, da nihče ne strelja predno zaropota strojnica, so nekoliko oklevali v pričakovanju rafala. Trenutek samo — ali bilo je dovolj. Eden od karabinjerjev se je sicer takoj na mestu

FRUCTUS-veletrgovina sadjem-Koper

ČESTITA VSEM SVOJIM ODJEMALCEM IN SODELAVCEM 22. JULIJ — PRAZNIK VSTAJE SLOVENSKEGA LJUDSTVA!

Nekaj sličic

iz trpljenja Krkavčanov v minulih časih

Pred poldrugim mesecem je upriziril dramski krožek v Krkavčah Finžgarjevo dramo »Razvalina življenjae«. Na vasi je bilo tistega dne kaj živo. Vaščani so čutili, da se je dogodilo nekaj važnega. In kako ne bi, saj so imeli tedaj svojo prvo prosvetno prireditev. Začetek je bil težak, toda led je sedaj prebit. Vas Krkavce je napravila pomemben korak naprej! Prav ob tej priilki smo se spomnili, da smo na račun Krkavčanov slišali že marsikatero pikro, pa tudi, da jih ni mogoče izlepa pridobiti za kako prosvetno delo. Koliko je taka kritika prazna, ne bomo niti dokazovali. Vsiljuje pa se tu samo po sebi vprašanje, zakaj je tekel razvoj v Krkavčah počasneje, kakor n. pr. v Dekanih. Daleč smo od tega, da bi hoteli taka zamotana vprašanja pojasniti; že v eni sapi. Za začetek bomo povedali, kako trdo je bilo življenje Krkavčanov, ko so se v njihovi vasi ugnezdili beneški okupatorji.

Po prihodu Benečanov v Slovensko Istro koncem XIII. stoletja je dobila tudi vas Krkavce nove gospodarje. Kaže, da so Benečani odstranili iz Krkavč tiste koprske fevdalce, ki so tamkaj pobirali desetino ter vaščane kratko malo podredili mestnemu davčnemu uradu (Camera, Fisco) v Kopru, ki ol tega časa pobira desetino tudi v Sv. Petru. Desetina obeh vasi je znašala letno 50 dukatov. Ta vsota najbrže ni bila previsoka, pa se zaradi tega Krkavčani niti ne puntajo. Oni si še nadalje volijo svoje župane ter sodnike ter si po svoji pameti urejajo vaško življenje. Tako je bilo vse do leta 1446. Prav tistega leta je beneški Senat nagradil svojega državljana z imenom Bon De Vittori za vojaške zasluge s tem, da je določil za družino De Vittori ter njene naslednike 60 dukatov plače oziroma čistih dohodkov. Bon De Vittori se je bil menda že pred tem naselil v Kopru, mestni podeštat pa je dobil nalog, naj mu dodeli dohodke za 50 letnih dukatov. Podeštat se je odločil, da mu da desetino iz vasi Krkavce ter Sv. Peter, ki je tedaj znašala 50 dukatov, poleg tega pa odredi, da ostalih 10 dukatov izplačuje Camera. Tu začenja trnjeva pot obeh vasi, ki se od tega časa kakor en sam mož borita za svoje pravice. Nasledniki Bona De Vittorija se niso zadovoljili z desetino na žitarice in vino, temveč začeli pobirati tudi desetino od olja, kar pa v Istri ni bilo v navadi in kmalu za tem še nekak dodatek k desetini, namreč takozvano pravdo. Pravda naj bi bila reka namišljena najemnina za hiše in živino. Zanimivo pa je, da se pojavlja povsod v Istri verjetno kot posledica rastoče trgovine ter povečane samopašnosti fevdalcev. Za navedeno dajatev se dosledno uporablja izraz »pravda«. V samo pravdo pa je bila vključena tudi dajatev, za katero se uporablja izraz »prošnje« (prosgne, preghi). Ta del pravde pa naj bi menda služil za vzdrževanje cerkve ter župnijske šole. Koprskemu kamerlengu (ravnatelju davčnega urada) je prišlo leta 1566 na nos, da družina De Vittori dobiva mnogo več kakor pa 50 dukatov, da jih izvlečе letno v obliki desetine iz navedenih vasi 300 in ne več. Njemu se to ni zdelo prav ter je celo izjavljal, da je zaradi takega postopka oškodovana beneška država. Ta kamerlengo je takoj za tem vložil ovadbo na sodišču, ki pokliče v Koper župana iz Sv. Petra, z imenom Kuzma Koščica ter župana iz Krkavč, z imenom Lovrenc Goja. Iz listine, ki govori o zaslišavanju županov in ki naj bi točno povedala, koliko desetine dobiva družina De Vittori, izhaja, da je imel Goja tolmača, ker ni razumel italijansko. Prav gotovo je, da je prišla vsa ta zadeva na dan zaradi tega, ker so kmetje iz Krkavč ter Sv. Petra ostro protestirali proti družini De Vittori. Posledica preiskave je bila, da sta se obe stranki pogodili za manjše dajatve (1572). To majhno izboljšanje pa je bilo kratkotrajno. De Vittori začenja kaj kmalu pobirati desetino kar od vseh poljedelskih proizvodov, pravde (dodatek k desetini) pa od leta do leta vedno bolj rastejo. Zaradi stalnih pritožb obeh vasi se obrne sedaj De Vittori na beneškega doža ter dobi odgovor, da ima fevdalni gospod v Krkavčah ter Sv. Petru pravico na celotno desetino in sploh fevdalne dajatve, ki so v navadi v Istri. Dož se je odločil za tak odgovor, ker je to zahteval, kakor sam pravi, »ugled države«. De Vittori ima sedaj proste roke. Prvi ukrep je bil, da so morali kmetje za časa oddaje desetine ter pravde svečano priseganti, da so vse po pravici oddali. Ta prisega je pomenila za kmete pravo mučenje ter veliko izgubo dragocenega časa. Od leta 1572-1713 so vložili Krkavčani ter Šempeterci (kolikor je to razvidno iz ohranjenih listin) proti družini De Vittori 19 pisanih pritožb. Župani ter sodniki obeh vasi romajo pogostoma v Koper ter v enem primeru tudi k samemu beneškemu dožu z namenom, da bi gospodo prepričali, da se jim godi velika krivica, da bi dokazali, da prav za prav ne morejo več ne živeti in ne umreti. Leta 1709 pošljejo Krkavčani ter Šempeterci preko svojega notarja pismo beneškemu dožu. To pismo (prošnja) nam potrjuje tisto, kar je 60 let pred tem napisal škof Tommasini o kmetih v okolici Kopra, da jim namreč zaradi izkoriščanja grozi popolno iztrebljenje. V pismu čitamo med ostalem: »Vasi so padle v tak položaj, da mnogi prebivalci zapuščajo svoje hiše. Tako naj bi se izognili kontribucijam, ki so kaj nenavadne ter nevzdržne« (E sono ridotte aesse ville in stato, che molti degli habitanti abbandonano le loro case, per non soggacere alle contributioni insolite et intolerabili). Vaščani so naleteli seveda na gluha ušesa. Prav v tem času je De Vittori uvedel tudi desetino na lan, ki so ga Krkavčani ter Šempetrčani sejali zato, da bi lahko tkali platno za perilo ter obleke. Njihov položaj je sedaj tako obupen, da bi se obe vasi svojemu gospodarju uprli z orožjem v roki, če bi bilo količkaj izgleda na uspeh. Za časa županovanja Gregorja Petrinje v Krkavčah (1713) pozivajo kmetje Tomaž Lisjak, Gašpar Jerebica, Luka Lisjak (vaški sodnik) ter Blaž Grižon (vaški sodnik) vaščane, naj odrečejo pokorščino družini De Vittori. Župan Petrinja si je najbrže mislil, da kmetje še niso dovolj močni za kako večjo akcijo in ubral pot pomirjevanja. Posledica upornega gibanja pa je bila, da več kmetov delj časa ni plačalo nikakršne pravde, same koprske oblasti pa so se bale obračunavanja s silo. Čez nekaj časa so kmetje spoznali, da skoroda ni izhoda ter nadaljevali s plačevanjem težkih kontribucij. Krkavčani ter Šempeterci so imeli takega fevdalnega gospodarja, ki jim ni pustil niti dihati, boriti so se morali krvavo za najmanjšo skorjico kruha. Marsikdo je v obupu zapustil kmetijo ter se podal kamorkoli v svet, na njegovo mesto pa je De Vittori tu in tam naselil furlanske kmete. Zaradi bede je nevednost vedno bolj rasla. Ko je Beneška republika propadla (1797) in prišla Avstrija, je v Krkavčah ter Sv. Petru ostalo skoraj vse pri starem. Priseljeni italijanski bogataši so nadaljevali z izčemanjem slovenskega kmečkega prebivalstva. Ljudje so se okleneli cerkve ter začeli boriti proti poslušali obožice besedo v razumljivem jeziku. Ravno Krkavče je tista slovenska vas v Istri, ki je najdalj časa obdržala slovansko bogoslužje. Italijanski irredentisti v Kopru so že 10. III. 1886 v svojem listu PATRIA obtoževali Krkavčane ter njihovega župnika Ladavca, da s svojim staroslovanskim bogoslužjem dokazujejo, da se nočejo pokoriti ne papežu in ne tržaškemu škofu. Kaj se je še vse dogodilo v Krkavčah ter v Sv. Petru, bomo povedali ob drugi priliki. Dodajamo še: vsa zaostalost v Krkavčah ter Sv. Petru je posledica strahovitega izkoriščanja tamkajšnjega delovnega človeka.

(Podatki iz arhiva Rotta-Benedetti.)

Vilhar Srečko

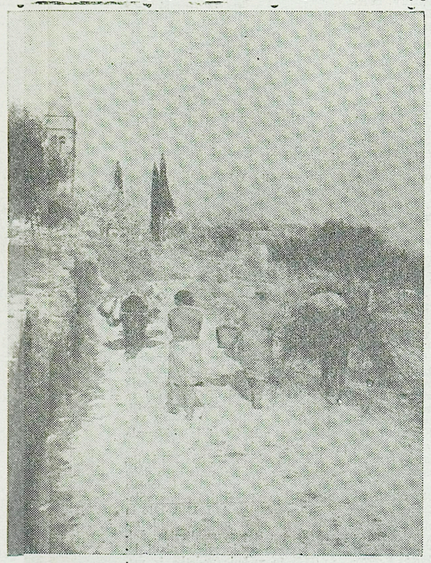

Trpljenje in težko delo, povezana z borbo za obstanek, sta bila skozi stoletja delež Krkavčanov. Danes gredo lepšemu življenju naproti . . .

SLOVENSKA BESEDA

29

PREZIHOV VORANC:

Dobro jutro

(Nadaljevanje

Nekega zgodnjega jutra sem gnal živino na pašo. Takrat sem bil z novim šolskim duhom in napredkom že prepojen. Ura je bila mogoče šele štiri zjutraj in po dolžinah je bilo še vse polno megle. Po tleh je bilo rose kakor vode in, ker sem bos, me je skoraj zeblo. Živino sem moral napasti do šole. Take zgodnje ure so bile zelo hude in na gol zaspan sem se nevoljen pomikal za živino. Sreča je bila zame le, da je bila tudi živina še lena, nepresrpana in se ni dosti zmenila za okolico, ampak se je mirno držala navajene poti. Počasi je korakala živina, menda kakih osmero glav, proti pašniku. Razen topotanja živinskih korakov ni bilo slišati nobenega glasu, de nekje daleč so peli petelini.

Tedaj sem na poti pred seboj nenadoma zagledal prikazen, ki se je nisem prav nič razveselil. Ta prikazen ni bila nič drugega kakor gospoško oblečen človek, ki je imel ogrnjen dežnji plašč in mi je počasi korakal naproti. Srečati gosposkega človeka ob tej zgodnji uri, je bilo res več ko nenavadno. Kdo ve, kaj ga je prignalo sem? Ali je namenjen mogoče k nam? Zaman sem skušal razsoditi, kaj mi je vnglo na pot tega gospoda.

Nisem pa še dobro končal s temi mislimi, ko me je začelo gristi nekaj drugega. Tega človeka bo treba pozdraviti. Na vsak način pozdraviti! Toda kako, slovenski ali nemški? Tako sta se v moji notranjšini začeli borili med seboj šolska vzgoja in domača vzgoja. Tujec je bil po vsej podobi Nemec. Mogoče je bil iz bližnjega letovišča in se sprehaja že ob tej zgodnji uri. Saj letovičarji niso vsi pri zdravi pameti. Toda kaj, če bi tujec bil Slovenec? Kaj naj torej storim? Nisem se mogel odločiti, ker me je nazvbic šolski vzgoji le bilo še sram nemški pozdravljati.

Razdalja med tujcem in mad menoj je bila vedno manjša. Postajal sem vedno nemirnejši, čimbolj se mi je tujec približeval. Zakaj je nisem takoj pocedil pod cesto v gamovje, brž ko sem ga zagledal, sem si očital. Zad je bilo na žalost že prepozno in bi ne bilo posebno olikano, ako bi to storil. Tedaj sem upal, da se bo v zadnjem hipu še izognil živini, toda tudi to upanje mi je splavelo po vodi, zakaj tujec se živini ni izognil, pač pa se mu je živina izognila v velikem ovinku. Sedaj sva bila že čisto blizu skupaj. Mene je spreletavala vročina. Vrhu tega sem imel še grozen občutek manjvrednosti, tujec je bil lepo oblečen, meštem ko sem bil jaz sirotej in še bos. Gotovo sem bil ves rdeč v lice, ko sva prišla vštric. Tedaj mi je prišlo iz ust kakor samo od sebe:

»Guten Morgen . . .«

Moj glas je bil svečan, podložniški in srce mi je pri pozdravu zelo močno utripalo. Tujec bo gotovo zelo zadovoljen in nekoliko toplo čustvo me je navdajalo.

(Konec prihodnjič.)

HOTEL METROPOL v Piranu

ČESTITA VSEM BORCEM ZA IZGRADNJO SOCIALIZMA DAN VSTAJE. ŽELI JIM PRI DELU MNOGO USPEHOV, HKRATI PA JIM PRIPOROČA PRIJETEN ODDIH V SVOJEM HOTELU

KITAJSKA MAČICA

Bilo je ob koncu vojne, nekje tam daleč na Kitajskem, nekega večera po neki borbi, ki so bile takrat še pogoste. Ne spominjam se, kako je ta prestrašena živalica, ki je bila prišla iz bogve kakšne razbite džunkle, skočila vsa preplašena na našo ladjo in si poiskala zatotišče pod posteljo v moji kabini. Bila je mlada, še nedorasla, vsa sestradana in nebogljena, ker se je pač bila preživljala, kot njeni starši in njeni gospodarji, s kakšno ribjo glavo in ščepcem riža kuhanega na vodi. Zasmilila se mi je tolikro, da sem ukazal svojemu slugi, naj ji pripravi nekaj jedi in pijače.

Naslednjega dne zjutraj sem jo hotel postaviti pred vrata. Dal sem ji pripraviti za eloko kosilo, potem sem pa udaril krepko z roko ob roko, zacepetal z obema nogama, kot se to dela ob takih prilikah, govoreč z osornim glasom: »Zdaj se pa poberi, mala mačica!«

Vse zaman. Kitajka se ni premaknila z mesta. Kazalo je, da ni imela nobenega strahu pred menoj, ker je nagonsko razumela, da je bil ves ta hrup zelo pretiran. Kot da mi je hotela reči: »Nikar, saj dobro vem, da mi ne boš storil nič hudega.« Slisnila se je v svoj kot, prihulila se na podu, uprla svame svoje razpete in proseče oči s prav človeškim pogledom, ki sem ga tedaj videl samo pri njej.

Nisem vedel, kaj bi počel. Saj vendar nisem mogel stalno imeti mačko v svoji ladijski kabini. Se posebno pa takole grdo in bolehno žival. Bila bi mi samo v veliko napotje.

Tedaj sem si jo prav nežno pritisnil k vratu in ji celo dejal: »Zelo mi je žal, moja mala mucka.«

Toda odnesel sem jo odločno ven, na drugi konec topniškega stolpa, med mornarje, ki so navadno gostoljubni in imajo radi mačke.

Vsa sploščena na deskah palube in z glavo obrnjeno k meni ter s svojim še vedno prosečim pogledom, se je začela s ponižnimi in čudnimi kretnjemi plaziti proti moji kabini, kamor je prispela še pred menoj. Ko sem stopil za njo, sem jo našel v mojem kotičku, trmasto in vso stisnjeno. Njene oči so bile tako zgovorne, da nisem imel poguma, da bi jo zopet pregnal. In tako si je ta kitajska mačka mene izbrala za svojega gospodarja . . .

Se mi je v spominu prvi dan, ko sva postala resnična prijatelja.

Bilo je na širokem morju, na severu Rumenega morja, nekega sivega septembrskega dne . . . Sedel sem pri mizi in nekaj pisal . . .

Kitajska mačica je stanovala pod mojo posteljo približno dva tedna. Tam je živela sama zase, obzirna, otožna, skoraj vedno skrita in kakor da žaluje za domačim krajem, kamor se ne bo nikdar več povrnila.

Naenkrat sem jo opazil v polmraku, kako se dolgo preteguje, kot da bi hotela pridobiti na času za premišljevanje. Nato se je napotila proti meni, oklevaje in zastavljaje se od časa do časa. Včasih je celo, z narejeno kitajsko dražestjo, zadnjala v zraku privzdignjeno eno od svojih tačic za nekoliko sekund, preden se je odločila, da jo postavi predse in da napravi korak dalje. Pri tem pa je vedno upirala vame svoj vprašujoči pogled.

Kaj je prav za prav hotela od mene? . . . Lačna ni mogla biti. Moj sluga ji je dvakrat dnevno dajal prav dobro hrano. Kaj je torej hotela? . . .

Ko je prišla prav blizu, tako blizu, da bi se lahko dotaknila moje noge, je sedla na zadnje tačice, podvila rep in na tiho zamijavkala.

Gledala me je neprestano in to naravnost v oči, kar je že razodevalo, da se v njeni glavici porajajo razumni domisleki. Verjetno je najprej doumela, kot v ostalem vse živali višje vrste, da jaz nisem ibil neka stvar, temveč misleče bitje, sposobno usmiljenja in dovzetno za nemo prošnjo oči. Moje oči so morale biti zanjo res oči, to je zrcala, v katerih je njena mala duša skušala dojeti odsev moje. V resnici so živali, če človek o tem razmišlja, zelo blizu nas, kadar so v stanju, da dojemajo take stvari.

Jaz sem, kar se mene tiče, prvič pobliže opazoval malo obiskovalko, ki je že skoraj štirinajst dni delila z

menoj moje stanovanje. Bila je rjavkaste barve kot divji zajec, vsa pegasta kot tiger, gobček in vrat je pa imela bel. Ni bila lepa, že zaradi svoje bolehave mršavosti, vendar pa je bila bolj čudna kot grda. Precej različna, v ostalem, od naših francoških mačk: bila je nizkih nogah, dolga kot podlasica, z ogromnim repom, z velikimi ravnimi ušesi in z oglatim gobčkom. Ves čar je bil v njenih očeh, ki so bile zavite proti sencem, skoraj vse azijske oči, bile so zlatorumene namesto zelene ali nenehno sem tar tja švigajoče ter zadolžno izrazite.

Ko sem jo tako opazoval, sem spustil svojo roko na njeno čudno glavico in sem jo gravš pobožal po njeni rjavkasti dlaki. Kar je ona občutila, je bilo prav gotovo nekaj drugega in več kot vsa tvojanega ugodja: bil je občutek, da je naša pokrovitelja in prijatelja v svoji nesrečni zapuščenosti.

Zato je mačica trmaj zapustila svoje temno skrivališče. Po dolgem oklevanju se je v svoji misli duši odločila, zaprositi me na za jed in pijačo, temveč za malo tovarištva in prijateljstva na tem svetu . . .

Tedaj se je drobna tačica plašno dotaknila mene — tako nežno in tako obzirno — in potem, ko me je s svojim pogledom dolgo spraševala in prosila, je mačica, misleč, da si lahko to dovoli, skočila na moje koleno . . .

O tržaškem dialektu in „italijanstvu" Trsta

Vsak dan slišimo za kakega poklicanega ali nepoklicanega zgodovinarja, politika ali novinarja, ki se bavi z dokazovanjem o italijanstvu Trsta. Na pomoč kliče vsakovrstna imena, celo iz rimske dobe, da bi svoje trditve podkrepil. Če pa teh ne najde, si po vzoru znanega De Castra kar sam izmisli »slavne« ljudi, ki so baje pisali o italijanstvu Trsta. Toda že s tem, da se bavijo z dokazovanjem o italijanstvu Trsta, priznavajo, da je Trst narodnostno mešan in da v njem živijo tudi Slovenci.

Ko sem nekega dne brskal po časopisih koprske mestne knjižnice, sem v časopisu »L'alba«, ki je izhajal pred 67 leti v Trstu, našel zanimiv članek, oziroma literarno kritiko pesniške zbirke, ki jo je izdal Tržačan Giglio Padovani pod naslovom »Rime triestine e istriane«. Pesmi so v tržaškem dialektu. V začetku je objavljen sonet v pravi tržaščini kot jo govori »la plebe e la ciurmaglia che non sa pensare nemmeno« (»drhal in sodrga, ki ne zna niti misliti«). Vsaj tako se izraža avtor teh pesmi, ki je uvrstil spodnji sonet le kot primer »neužitne mešanice in neznanske jezikovne zmešnjave« (indigeribile miscela e confusione babelica di linguaggio). Jezik, ki ga on uporablja, pa pravi, da je jezik zbranega meščanstva (il triestino da me adoperato è quello della borghesia). V uvodu priznava, da je tržaški italijanski dialekt močno pomešan z nemškimi predvsem pa slovenskimi izrazi ter da on ni hotel uporabiti te mešanice in ni hotel stopiti med poulično drhal. (Tipičen srednjeveški odnos do dedelovnega človeka!) Da bo primer dovolj jasen, bom kar vso pesem navedel:

Zaie, gripizze e slaif; cuceri ostieri,
Furmani e stranghe, e sanze erte e massizze;
Semelze e chifel, zvanzighe e petizze,
Pesterne e sufi, sàiteli e chelneri;

O fraile, o juzhe, o mlècherze, o breschizze,
Pech, pinter, clanfer, bogneri e sinteri;
Cùguluf, presnitz, crapfeni e sparhèri,
E svitichi e giarizzi, e cluche e spizze:

Come a l'ampia, scoiosa, adriaca sponda
Rompe tra mille flozche e de capoto
si desclocia la smètena de l'onda,

La petecchiante slàpara parola
si zmorza in boca al zivico faloto:
Col Jegher èl patòc no se fa scola.

Pustimo bralcem, da najdejo v pesmici slovenske izraze, ki so prav pogosti. Torej kot vidimo, je dobra tretjina izrazov slovenskih in nekaj nemških. Danes Tržačani italijanske narodnosti ali poitalijančeni Slovenci ne govorijo več tako irazite mešanice. Fašizem je pač opravil svoje delo! Vendar se v vsakdanjem pogovoru Tržačanov najde mnogo slovenskih izrazov. Vpliv slovenščine na tržaški dialekt je tudi danes dobro viden. Jasno je, da skoraj četrtina Tržačanov, ki še danes občujejo v slovenščini, vpliva na tržaški italijanski dialekt. Na eni strani moramo celo biti hvaležni Gigliju Padovaniju, ki je nehote dokumentiral močan slovenski vpliv v Trstu, čeprav je nameraval osmešiti govorico »poulične drhali«, ki je bila vendar v večini, saj je znano, da je največji sloj tržaškega prebivalstva bilo vedno delovno ljudstvo.

Ob tej priliki bi rad tudi omenil nekatere številke, ki jih je objavila italijanska ustanova »Istituto di geografia De Agostini«. Te številke se nanašajo na etnični sestav tržaškega prebivalstva STO, ki jih je ta ustanova uvrstila v svojo letošnjo izdajo »Continenti e paesi«. Seveda, STO je uvrstila kar med italijanske province in celo jugoslovansko cono B! Ta statistika pravi, da je v coni A STO 60.000 Slovencev, ostalo pa so Italijani. V samem Trstu jih je kar 50 tisoč, drugi pa odpadejo na ostale občine. Po tej statistiki je v nabrežinski občini 3500 Slovencev in 4500 Italijanov, v miljski pa samo 3000 Slovencev, druge občine pa so izrazito slovenske, ker statistika ne navaja nobenega Italijana. Še to pove statistika, da so podatki vzeti iz fašističnega popisa 1936. leta in občinskih volitev 1949. leta. Zato je najbrž dotični zemljepisec uvrstil kominformovske volivce v nabrežinski občini med Italijane.

Zanimivo pa je to, da so na letošnjih volitvah zmagali Slovenci v tej občini, potemtakem so tudi »Italijani« v nabrežinski občini volili za slovenske predstavnike. Ker je dotični »Istituto« vzel podatke iz fašističnega štetja, potem pa smo lahko gotovi, da je na tržaškem mnogo več Slovencev, kot jih statistika navaja. Vendar so bili ti zemljepisci vsaj bolj pošteni kot De Castro in njemu podobni, ki so Slovence v coni A kar prezrli.

P. H.

Slovensko gledališče iz Kopra je gostovalo v Ankaranu

Med redke in svojstvene prireditve lahko prištevamo gostovanje slovenskega ansambla Ljudskega gledališča iz Kopra v zdravilišču za pljučne bolezni v Ankaranu.

Devetega julija t. l. so uprizorili pod milim nebom, v ličnem parku zdravilišča, veseloigro »Vdova Rošlinka«. Predstava je bila namenjena bolnikom in personalu tega zdravilišča in je zelo lepo uspela. Razvilo se je živahno razpravljanje med poslušalci, ki so igro pozorno zasledovali in se ob njej razveseljevali. Ob koncu so hvaležni poslušalci izvajalcem poklonili lep šopek svežih rož z željo, da bi še kdaj obiskali njih osameli kraj.

Istrska banka d. d. - Koper

ŽELI VSEM SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM OB 22. JULIJU — PRAZNIKU VSTAJE SLOVENSKEGA LJUDSTVA — OBILO USPEHA PRI NJIHOVEM DELU TER JIM ŠE NADALJE PRIPOROČA SVOJE USLUGE!

Občinski ljudski odbor Koper - okolica

želi k prazniku vstaje slovenskega ljudstva vsemu prebivalstvu mnogo uspehov pri graditvi socializma!

Iz zgodovine osnovnih šol v Slovenskem Primorju

Osnovna šola Košana

Osnovno šolo v Košani so ustanovili l. 1852. Imena pobudnikov niso znana. V knjigi »Postojnski okraj« je bilo napisano: Na ukaz c. kr. okr. gosposke so kupili v Dol. Košani zasebno hišo za 900 gold. in jo predelali za šolo. To je bilo prejšnje šolsko poslopje, katero so prodali, ko so sezidali sedanje šolsko poslopje. Pouk se je pričel takoj, ko so hišo popravili.

Do l. 1882 je bila šola enorazredna, l. 1882 se je razširila v dvorazredno, ker je pošiljalo vedno več staršev svoje otroke in je postajal obisk vedno boljši, čeprav v začetku še ni bilo šolske obveznosti. Prve učiteljske moči so bile sami moški, ko pa je postala šola dvorazrednica, je l. 1882 prišla na šolo tudi učiteljica. Prvi učitelj je bil Geiger, prva učiteljica pa Stuehlö Vimemija. Šolo v Košani so obiskovali otroci iz devetih vasi: Dol, Košana, Gor. Košana, Neverka, Stara Sušica, Nova Sušica, Buje, Čepno, Volče in do leta 1908 tudi vas Kal. Vasi okolica so se razvijale le v kmetijstvu razen Kala, ki je bil vedno bolj delavska naselbina, ker so bili njegovi prebivalci skoraj po večini železničarji in rokodelci (mizarji, kamnoseki in drugo). Leta 1902 se je šola razširila v trorazrednico, ker je naraslo število učencev zaradi vedno večjega števila prebivalstva in vedno strožje šolske obveznosti. L. 1924 pa je bila šola razširjena v petrazrednico. Po osvoboditvi 1945 je bila šola štirirazredna, od leta 1946 dalje pa je višja osnovna šola.

Od ustanovitve 1852 je bil na šoli v Košani učni jezik slovenski. Leta 1925 se je poučeval v III., IV. in V. razredu italijansk jezik kot predmet. Od leta 1926 je bil vpeljan postopoma (začenši s I. razredom vsako leto en razred več) italijanski jezik kot učni jezik. Od leta 1931 je bil učni jezik v vseh razredih italijanski do razpada italijanske armade v septembru 1943. Slovenski jezik je popolnoma izginil in ni bil niti kot predmet več. Število učencev je bilo po narodnosti skoraj vse slovensko, italijanske narodnosti so bili le otroci žel. čuvajev 1 ali 2 v razredu, slovenskih pa približno 30 do 35. Mnogokrat so bili učenci sami Slovenci. Kakšen je bil uradni jezik v prvih letih obstoja šole ni mogoče dognati, ker ni arhiva iz tiste dobe, verjetno je bil v začetku nemški, potem pa slovenski in nemški. Od leta 1919 pa do l. 1925 je bilo dopisovanje z oblastmi tudi dvojezično (slov.-ital.). Od leta 1925 pa do leta 1943 pa samo v italijanskem jeziku. Od osvoboditve l. 1945 pa je uradni jezik zopet slovenski.

Sedanje šolsko poslopje so sezidali leta 1902. K stroškom za zidanje je prispevala občina Košana. Nekaj denarja so dobili za staro poslopje, prispevala pa je tudi deželna vlada v Ljubljani s podporo (o višini zneska ni mogoče poročati, ker ni nikjer zapisano). Stanje šolskih prostorov je srednje dobro. Potrebna so nekatera popravila.

V septembru 1943 je prenehala italijanska šola. OF je ustanovila v Košani v januarju 1944 partizansko šolo. Pouk je pričel 25. januarja 1944. Šola je delovala pod ilegalnim imenom »Simona Gregorčiča«. Šola ni bila pod kontrolo okupatorja. Bila je v poslopju Leopolda Dougana v Gor. Košani. Od 25. I. do 30. VI. 1944 so poučevali na šoli: poklicni učitelj Česnik Stanko in pomožni učiteljici Cucek Ivanka in Pahor Evelina. Od septembra 1944 se je preselila šola v Dol. Košano. V tem šolskem letu sta poučevali poklicni učiteljici Boče Danica in Pahor Evelina. Šola je spadala pod okrožje »Pivka«. Šolski nadzornik je bil Dolanski (Kapelj Anton). Za vasi Novo in Staro Sušico je bila šola na Novi Sušici. Poučeval je Kapelj Anton-Dolanski, okrožni nadzornik za Pivko.

Učnih knjig, kakor tudi učnih načrtov iz NOB ni, kakor tudi ni nikakih zapiskov. Šolo je v letu 1944 obiskovalo približno 126 učencev, enako število učencev je bilo tudi v šolskem letu 1944/45. Od januarja do konca marca 1944 je bil v Dol. Košani večerni tečaj za slovenščino. Poučeval je prof. dr. Cajnkar, obiskovalo ga je 18 mladincev in mladink. V juliju in avgustu 1944 je bil v Dol. Košani tečaj za slovenski jezik za partizanske učitelje. Poučevala je poklicna učiteljica tovarišica Pupis Štefanija 14 pomožnih in poklicnih učiteljev in učiteljic. Od septembra 1944 do 6. januarja 1945 je bil v Dol. Košani tečaj za srednje šole. Poučevali sta tovarišici Pupis Štefanija in Ambrožič Marija, pom. učit. Tečaj je obiskovalo 40 mladincev in mladink.

Učiteljska knjižnica ima 252 knjig, šolarska pa 165 knjig. Iz prve dobe razvoja šole ni v knjižnici nobene knjige. Imamo nekaj izvodov »Slovenskega učitelja« iz l. 1912, 1914 in 1915. Šola nima nerabnih učil, razen kakega starega zemljevida. Šolska kronika se je začela pisati leta 1946 in vsebuje podatke iz razvoja in zgodovine šole.

Učenci osnovne šole v Košani

Rachel L. Carson:

Rojstvo otoka

Leta 1951 je izšla v New Yorku knjiga Američanke L. Carson »Morje okoli nas«. Pisateljica obravnava v poljudni obliki mnoga znanstvena vpraašnja najnovejših oceanografskih raziskovanj. Za knjigo je prejela Carsonova nacionalno knjižno nagrado in nekateri kritiki menijo, da je »Morje okoli nas« najboljša knjiga ameriškega knjižnega trga v letu 1951. Iz prvega dela »Mati morje« prinašamo poglavje »Rojstvo otoka« v prevodu D. Rehbergerja.

Pred milijoni let je ognjenik napravil na dnu Atlantika stožec. Izbruh za izruhom je gromadil ogromne kupe ognjeniških skal, dokler ni stožec ob vznožju obsegal sto milj, z vrhom pa se vedno bolj dvigal proti morski površini. Naposled se je dvignil iz vode kot otok s površino okoli 200 kvadratnih milj. Na tisoče in tisoče let je minilo od takrat. Valovi Atlantika so se zaganjali vanj in ga odnašali, dokler ni ostal nad vodo le še majhen del. Ta ostanek poznamo danes pod imenom Bermudi.

Živiljenjska zgodba Bermudov se je v nekoliko drugačni obliki ponovila skoraj pri vsakem otoku, ki daleč od celine trga oceanovo površino. Ti osamljeni otoki v morju so povsem različni od celin. Večje celinske gmote in večji oceanski bazeni so danes skoraj isti kakor so bili v pretežni večini geološkega časa. Oceanski otoki pa so minljivi, danes nastanejo, jutri izginejo. Razen majhnih izjem so povečini posledica silovitih potresnih izbruhov podmorskih ognjenikov, ki morda delujejo milijone let, preden dosežejo svoj namen. Morda je protislovno, da morje in kopnina v navidez tako rušilnem, tako pogubnem naravnem procesu lahko tudi nekaj ustvarita.

Otoki so od nekdaj privlačevali človeškega duha. Morebiti je to nagonski odgovor človeka, kopnega bitja, ki srečen pozdravlja košček vrinjene zemlje v prostornem, mogočno vplivajočem oceanu. Sredi morja, tisoč milj od najbližje kopnine, z miljami globočine pod našo ladjo, se nenadoma pojavi pred nami otok. V domišljiji sledimo njegovim pobočjem skozi vedno bolj globoko vodo prav do vznožja na morskem dnu in se sprašujemo, kdaj in kako je nastal tu, v sredi oceana.

Rojstvo ognjeniškega otoka je dogodek, za katerega je treba dolgega in silnega dela zemeljskih sil, ki se trudijo k stvarjenju kljub nasprotujočim silam morja. Morsko dno, kjer se začne dvigati otok, brškone ni nikjer debelejše kot 50 milj, kar je prav tanka plast nad obsežno zemeljsko gmoto. V tem sloju so kot posledica neenakomernega ohlajevanja in krčenja v minulih dobah nastale globoke razpoke in špranje. Skozi ta šibka mesta v površini pritiska žareča lava iz zemeljske notranjosti, dokler ne izbruhne v morje. Toda podmorski ognjenik je drugačen kot zemeljski, ki meče lavo, žareče skale, pline in drug material v zrak skozi odprta žrela. Na dnu oceana pa mora ognjenik premagati vso težo vode nad seboj. Kljub velikanski teži nad seboj raste novi ognjeniški stožec proti površini, ko se iz njega izliva potok za potokom lave. Ko pa se vrh dvigne do območja valov, postanejo pepel in grob njihov plen in bodoči otok lahko ostane za dolgo le čer ali plitvina, ki se ne more dvigniti nad gladino. Lahko pa se stožec nenadoma porine v zrak ob novih izbruhih in si iz strnjene lave zgradi obzidje proti napadajočim valovom.

Pomorski zemljevidi označujejo precej v novejšem času odkritih pomorskih hrbtov. Mnogi izmed njih so ostanki potopljenih otokov iz geološkega včeraj. Na istih zemljevidih so označeni otoki, ki so se dvignili iz morja pred najmanj petdeset milijoni let in drugi, ki so nastali v času, ki se ga še spominjamo. Med pomorskimi hrbti in grebeni na zemljevidih so lahko tudi jutrišnji otoki, ki se sedaj šele tvorijo, nevidni, na dnu oceana ter vstajajo proti površini.

Podmorski izbruhi še niso prenehali, temveč se dogajajo zelo pogosto. Včasih jih lahko zaznamo le z aparati, drugič pa jih vidi vsak slučajni opazovalec. V ognjeniških predelih se ladji lahko pripeti, da se nenadoma znajde v silno razburkanem vodovju, iz katerega se dvigajo veliki stebri pare. Videti je, da v divji zmešnjavi morje vre in kipi. Iz njega skačejo visoki vodometi. Iz globin, kjer se dogaja tak izbruh, prinaša mrtve ribe in druga globokomerska bitja ter velike količine ognjeniškega pepela in plovca.

Najmlajši in največji ognjeniški otok je Ascension v Južnem Atlantiku. To je odbijajoča gmota ugasle žlindre, v kateri lahko naštejemo najmanj štirideset ugaslih ognjenikov. Vendar otok ni bil vedno tako gol, kajti na njegovih pobočjih so našli izluščene okamenele ostanke drevja. Kaj se je zgodilo z gozdovi, ne ve nihče. Prvi človek, ki je okoli leta 1500 stopil na otok, ga je našel golega in pustega. Tudi danes na njem ni zelenja, razen na najvišjem vrhu, ki se imenuje Zelena Gora.

V zadnjem času nismo nikoli videli rojstva tako velikega otoka kot je Ascension. Le včasih poročajo o majhnih otokih, ki se nenadoma pojavijo. Čez mesec, leto ali pet let pa otok zopet izgine v morje.

(Dalje prihodnjič.)

O tolminskih planšarjih

Hudi zimi, ki je Tolmincem povzročila toliko gorja, gospodarske škode in mnogo človeških žrtev, je v tolminskih gorah sledila zgodnja pomlad, kakor da bi hotela popraviti vsaj deloma zlo, ki ga je povzročila zima s svojimi katastrofalnimi snežnimi plazovi.

Največje prirodno bogastvo Tolminske so njene planine in pašniki. Nekateri kopičasti zeleni vrhunci pa so tako strmi, da se na sončnih obronkih živina ne more niti pasti. Po teh kosijo in žanjejo travo ponekod celo z derezami, da ne zdrknejo v dolino, da si na ta način priskrbe čimveč krme za zimo. Seniki in senene kope čepe na teh strminah kot nalepljene. S takih krajev imajo dokaj težav za spravilo sena. Ponekod kot s Kolovrata in drugih grebenov so si omislili žičnice. Še vedno pa prevladuje spravilo na saneh po kopnem po tako imenovanih drčah in tudi po snegu. Oboje pa je naporno in čestokrat življenjsko nevarno. Po teh drčah in onih, po katerih spuščajo drva, so si letos utrli tudi pot v dolino. Zato bi bilo nujno potrebno ta pota zajeziti in pogozditi nevarne strmine ter posvetiti več skrbi pridobivanju krme z melioracijo pašnikov, travnikov in planin in si omisliti za spravilo sena in drv do domačij in vasi žičnice. Česar ne morejo posamezniki, bi storili v skupnosti, za kar so predvsem poklicane splošne kmetijske zadruge. Sicer lahko postane zelena Tolminska drugi Kras. Še ostrejšo borbo je treba napovedati tudi kozam, uničevalkam naših planin in gozda ter jih zamenjati z ovcami, ki dajejo samim kmetom in skupnosti večje koristi.

Letos so izgnali na Tolminskem na pašo svojo živino celih 14 dni prej kakor druga leta in je že vseh 70 planin zasedenih. Ponekod število živine v planinah prekaša vsa dosedanja. Tako imajo na planini Matajur idrski kozarji (svoj čas so pasli tudi koze, od tod splošno ime za pastirje) v oskrbi 11 molznih krav in tudi konjarji, ki pasejo konje in telice, imajo letos večjo čredo. To je plod njihove enotnosti na vasi in dela OF, Partije in splošne kmetijske zadruge, ki so prvo svojo skrb posvetile izboljšavi planin in ureditvi planšarskih staj. Podobne sadove žanjejo tudi v Čezsoči, Srpenici, Ponikvah in še nekaterih krajih. Ker so si skupno prizadevali, jih je tudi država podprla s krediti, da so obnovili škodo, ki jo je planšarstvu prizadela druga svetovna vojna.

Na planinskih sočnih pašnikih pasejo letos okrog 2600 krav, 2000 telic in teličkov ter dokajšnje število konj in mul. Prevladuje pa predvsem drobnica, zlasti na Bovškem in Drežnici ovce in koze. Na planinah imajo tudi mlekarne, v katerih predelujejo mleko v sir, maslo in skuto. Običajna jed pastirjev pa je polenta in frika (na masti cvrt sir), žejo pa si gasijo s kislim mlekom. V mnogih planinah prejemajo tudi »Slovenskega poročevalca«, »Novo Gorico« in druge liste, da so pastirji in sirarji obveščeni o vseh dogodkih doma in v svetu. To predvsem v krajih, kjer imajo dobre odbore OF na vasi, da skrbe za politično izgradnjo pastirjev.

Za obnovo planšarstva je letos določenih nad 30 milijonov. Kakor v letih po drugi svetovni vojni, tako daje ljudska oblast in vsi narodi Jugoslavije, ki so zbirali pomoč po snegu prizadeti Tolminski za obnovo gospodarstva, tudi za melioracijo planin nad 30 milijonov. Predvsem bodo posvetili skrb planinam v bazenu Krnskega pogorja, ki je bilo najbolj prizadeto. Obnovo staj in druga melioracijska dela bodo izvršili na Sleme planini, Lapoču, Medrju, Leskoščih in drugod, v kolikor se bodo za to zanimali planšarski odbori splošnih kmetijskih zadrug. V obratnem primeru bodo denarna sredstva porabili oni odbori, ki bodo pokazali več dobre volje in inicijative za obnovo staj in melioracijskih del. Planine in pašnike so namreč letos dobile splošne kmetijske zadruge, ki jih bodo upravljali ti odbori in skrbeli za boljše gospodarstvo v njih. Letos je bila dokončno izvedena tudi rajonizacija planin, tako da imajo vasi za skupno pašo zaokroženo planino. Ta rajonizacija je koristna tudi v pogledu zatiranja bangove bolezni, ki je razen nekaterih področji razširjena na Tolminskem. Na gmajnah in na planinah lahko kmetje živino skupno pasejo in predelujejo mleko.

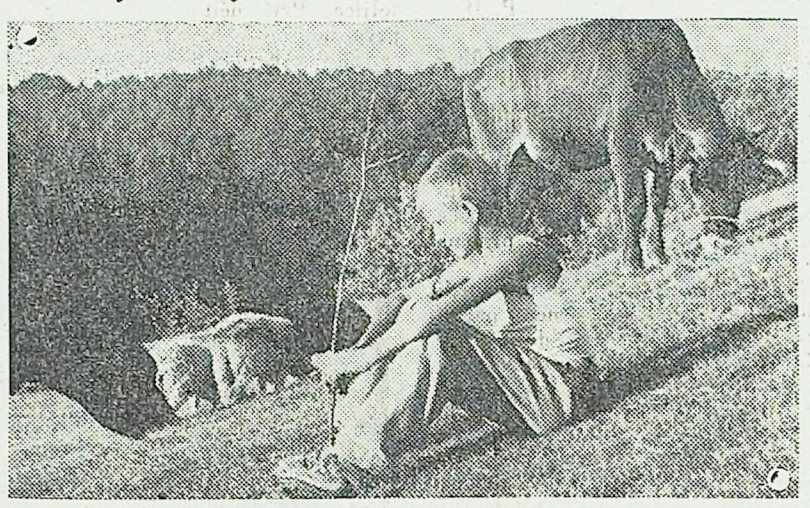

»Pastir pa prav', juhe, juhe, na planincah lušno je!«

Tesno povezano s planšarstvom je mlekarstvo. Mlekarstvo na Tolminskem ima bogato, skoraj stoletno tradicijo. Predvsem so pričeli mali kmetje že pred 80 leti ustanavljati mlekarske zadruge in so zgradili mlekarske obrate za predelavo mleka po vaseh, ko so se vrnile na jesen črede na prezimovanje. Odtod so se razširile tudi na sosedno Beneško Slovenijo. Imela so tudi podobna pravila, tiskana v slovenščini. V Idrskem in Poljubinju so večji kmetje ustanovili lastne zadruge in zgradili mlekarne tako imenovanih bogatinov, ki pa niso dolgo živele. Gospodarska nuja je zahtevala, da so se združili predvsem za časa Italije v borbi proti kapitalističnim izkoriščevalcem. S svojimi kakovostnimi proizvodi: tolminskim sirom in maslom so zbijali konkurenco furlanskim mlečnim proizvodom. To so dosegli v skupnosti. Poleg tega so te zadruge puščale v blagajni tudi gotov odstotek denarja kot sklad za koristi vse vaške srenje. Tako so s skupnimi močmi nabavili tudi modernejše stroje za predelavo po osvoboditvi na Livku in Peratih, kjer goni stroje elektrika. Skrbele so tudi za popravila planinskih napajališč, vaških poti in za druga komunalna dela, o čemer so odločali na sejah in zborih. Kasneje jih je italijanska oblast prisilila pisati zapisnike v italijanščini. Niso pa uspeli, da bi na zborih o svojih zadevah ne razpravljali v domačem maternem slovenskem jeziku. Tudi pevske vaje so se vršile v zadružnih mlekarskih domovih in celo knjižnice so ilegalno poslovale. Pomembno vlogo pa so odigrale v narodno-osvobodilni borbi, česar ne smemo nikakor prezreti. Vodile so večinoma, posebno na Kobariškem, dvojen sistem knjigovodstva. Njih računske knjige so izkazovale za okupacijsko oblast manjše količine kot neuradne knjige, ki so vodile točne račune o blagu za narodno-osvobodilno vojsko.

Just Perat

Premočno žveplo škoduje trtam

Ko sem bil te dni na deželi, sem videl, da veliko trt ima orumenelo listje, ki odpada. Mislil sem, da zaradi suše, a kmetje so mi povedali, da je listje orumenelo in odpada zaradi žvepla. Ko so kmetijske zadruge prodajale žveplo, niso kmetom povedale, da je treba nekoliko manj žveplati, ker je ameriško žveplo zelo učinkovito. Tako se zdaj marsikateri kmet upravičeno jezi, ker mu povrh velike suše kvari grozdje še žveplo. »Kadar dobijo naše zadruge kako novo gnojilo ali razkužilo, naj se obrnejo do kmetijskih strokovnjakov, da povejo svoje mnenje o stvari in da poizkusijo kakovost, da ne bo potem nepotrebne škode in nezadovoljstva,« tako mi je dejal kmet iz koprske okolice, ki se je pritoževal. *Pri.*

Cepljenje oljke na jesiko in uničevanje koruznih moljev

Kako to dela kmet iz Sv. Antona

Nek kmet iz Sv. Antona pri Kopru nam je poslal dva dopisa, v katerih obravnava poizkus cepljenja oljke na jesenovo steblo in uničevanje koruznih škodljivcev. Ker so stvari zanimive, jih objavljamo in obenem prosimo kakega kmetijskega strokovnjaka, da se k temu oglasi in pove svoje mnenje.

Cepljenje oljke na jesiko ali jesen se je za zdaj obneslo. Oljka raste in kmet pravi, da je bolj odporna proti mrazu, razen tega bi bila ta zamisel po njegovem koristna tudi v tem, ker ne bi bilo nujno, da se oljko sadi na njivo, ampak bi se jesen sadil ob kakšnem robu ali na travniku, tako da bi se pridobilo tudi na prostoru.

Koruzne črve pa pravi, da uniči tako, kar se mu je vedno obneslo, da izdere (zastave ali bandere, kot temu pravimo po domače) koruzni cvet, takoj ko se pokaže ven iz listja. V tem cvetu je polno črvov, ki so jih pustili metulji. S tem, da izdere cvet in ga sežge, uniči tudi črve, ki bi pozneje prišli tudi v zrnje in bi uničili ves pridelek. Dopisnik pa pravi, da je vendar treba pustiti 20—25 najlepših zdravih cvetov, da oplodijo ostalo koruzo. Koruza tako tudi hitreje raste in dozori, ker ji ni treba tolikih energij za zastavo, ampak raste hitreje štor in zrnje.

Več kot gotovi smo, da je marsikateri kmet kdaj delal tako iz kratkočasja kake poizkuse, ki so mu prinesli praktično vrednost, zato prosimo, da to opiše, ker bi se s tem njegove izkušnje prenesle na ostale kmete. Primer iz Sv. Antona je zelo lep in bi bilo vredno, da ga posnemamo. Tako bi postala tudi naša kmetijska stran bolj pestra in živa.

Košnja - suša - vročina!

Tudi če so bili letos travniki dolgo časa pokriti s snegom, se je košnja začela pravočasno kot druga leta. Lepo je videti kosce, ki lezejo vedno višje v hribe v okolici Tolmina. Okrog Kobarida so kosci zlezli približno v iste višine. Razliko pa je opaziti na Bovškem, kjer kosijo ali za zaključujejo košnjo v dolinah.

Kmetje so zato, da je pametno kositi zgodaj, ker dobijo tako boljše seno. Pred leti so kosili v hribih šele okrog 15. julija, danes pa začenjajo s košnjo v nižjih predelih že s prvim julijem.

Danes je vse živo po senožetih. Turista, ki leze v hribe, iščoč oddiha in svežega zraka, pozdravljajo bliskajoče se kose iz vseh pobočij gorskih senožeti.

*

Po dolgotrajnem pomladanskem deževju se je vreme v začetku julija popolnoma ustalilo. Sonce močno greje, tako da postaja vročina skoraj neznosna. Celo v Bovškem doseže okoli 38 stopinj Celzija v senci.

Medtem ko je to za košnjo in spravljanje sena zelo dobro, povzroča kmetom po drugi strani velike skrbi. Preti nevarnost, da ne bo ni čotave, krompir, ki je v najlepšem cvetju, že zelo trpi. Tudi fižolu in drugim kulturam ni dobro. Najbolj se še stavi koruza, vendar ne bo dolgo vzdržala, če se vreme ne spremeni. Gospodinje pridno zalivajo povrtnino, ki bi bila sicer že popolnoma uničena.

Marsikomu se bo to čudno zdelo, da je že po nekaj dnevih lepega vremena občutiti sušo, vendar je tako. Upoštevati je treba, da je zemlja na Tolminskem peščena in kot taka propustna za vlago. V poletnih mesecih potrebuje dežja vsak teden, potem se vse kulture lepo razvijajo.

Setev pitnika ali krmilne koruze

Izmed mnogih vrst zelenih krmil, ki jih imamo, naš kmetovalec kaj rad seje pitnik, to je zato, ker mu da možnost, da z njim nadoknadi pomanjkanje sena. Seje ga tudi zato, ker je najbolj donosen in v dobrih vremenskih okoliščinah lahko doseže proizvodnjo do 800 stotov na hektar.

Imamo dosti vrst koruz, ki so prikladne za sejanje pitnika. Dober kmetovalec mora seveda znati izbrati vrsto, ki najbolj prija njegovi zemlji. V ravnini, kjer imamo globoko in svežo orno zemljo, bomo sejali koruzne vrste, ki se dobro razvijajo in so bogate z listjem kot je na primer konjski zob. V hribovitih predelih, posebno pri nas na Krasu, pa bomo izbrali vrste, ki so zgodnje in malolistne in zato tudi bolj odporne proti suši, na pr. činkvantin in njemu sorodne vrste.

Kako ga gojimo.

Pitnik skoraj vedno sledi žitu, sejemo ga pa lahko tudi na preorano njivo stare lucerne, ko smo prvič že pokosili.

Kadar sejemo za žitom, orjimo takoj po žetvi ter potem sejmo, kajti seme bo po dotiku z vlago, ki se je ohranila pod strniščem, takoj vzklilo. Pitnik zahteva dobro in globoko oranje in je to tem boljše, čim bolj suša škoduje zemlji.

Krmska koruza zahteva dober hlevski gnoj, ki mu dodamo fosfornih gnojil (4 do 5 stotov superfosfata na ha) in kalijevih (1.5 stotov kalijeve soli na ha). Ni slabo, če v prvi rastni dobi pomagamo rastlinam tudi z dušičnimi gnojili. Navadno rabimo 50 gr. kalcijevega nitrata na ha. Dušična gnojila pa tudi lahko uspešno nadomestimo z gnojnico.

Za seme uporabimo 100 do 130 kg koruze na ha, kar pa je odvisno od načina setve. Seveda bomo uporabili več semena, ako sejemo z roko, kakor pa s sejalnim strojem. Koristno se je pokazalo tudi valjanje, ki ga lahko opravimo po setvi, da se zrnje zemlje bolj prime.

Kako ga kisamo.

Zeleno krmo najbolj koristno uporabimo, ako je insilirana in zato bi morala imeti vsaka kmetija svoj silos. Na majhnih kmetijah bi v ta namen prav dobro odgovarjale navadne cementirane, ob robovih zaokrožene jame.

Ko sem že omenil, je insilacija najboljša priprava koruze, ker koruzo lahko poberemo, ko je prikladno zrela, ko namreč zrnje ni več mlečno.

Preden pa zeleno koruzo inasiliramo, jo zrežemo.

Zelena koruza je zelo prikladna za insilažo tudi z drugimi zelenimi ostanki, ki jih je vedno na kmetiji, kot so: razno listje, trave, ki so rasle po koruznih njivah, ovsena ali pšenična slama itd. Tem primeskom zelena koruza odstopi svojo rastlinsko vodo, ki se je je napila, in tako omogoča vsestransko fermentacijo.

Pri krmljenju z insilirano krmo pa moramo biti previdni, posebno pri kravah molznicah, kajti prevelike množine povzročajo, da dobi mleko neprijeten okus in vonj.

Sadje moramo pravilno obirati in sortirati

Dotaknili se bomo težkega problema našega izvoza in plasiranja sadja na tržiščih. Že večkrat smo omenili, da se svetovna sadna tržišča težko osvajajo zaradi konkurence inozemskih tržišč.

Pri odkupu sadja nastane večkrat prepir med trgovci in podjetji s sadjem od ene strani in producenti z druge ravno zaradi, kvalitete sadja, ki prihaja na trg. Kmetje nočejo spoznati, da konsument danes polaga veliko važnost na kvaliteto blaga. — Vsako kritiko v tem pogledu smatra le, kot da bi ta imela namen uničiti plodove njegovega dela.

Na tržišče prihaja nesortirano sadje, pomešano drobno z debelim, zrelo z nezrelim, gnilo z zdravim vse v eni košari. Kmet že pri obiranju ne ravna pravilno s sadjem. Mnogi ne obirajo sadja ročno, rajši tresejo drevo, drugi zelo radi pobirajo še nezrelo, zeleno sadje. Zrelo sadje moramo obirati brezpogojno le z roko ali z raznimi obiralniki. Prenehati moramo z otresanjem ali celo z otepanjem sadja z dreves. Otepano ali otreseno sadje, tudi če je najboljše kvalitete, ni za izvoz. Ranjeno sadje je podvrženo gnitju in okuži še drugo. Zadostuje le majhna količina poškodovanega sadja, da celotnemu kontingentu zniža ceno.

Že takoj pri obiranju moramo takoj ločiti plodove v več vrst. Debelo, lepo razvito in zdravo sadje spada v prvo vrsto, srednje debelo vendarle zdravo sadje uvrstimo v drugo kategorijo, vse krastavo, črnivo in drobno sadje v zadnjo kategorijo, v tako imenovano sadje za industrijsko predelavo.

Še na nekaj moramo opozoriti naše kmetovalce. Ko smo sadje pravilno obrali in sortirali na omenjeni način, moramo paziti, da se pri prevozu ne poškoduje. Voz, s katerim sadje prevažamo, mora biti obložen s slamo. Da se pri razkladanju ne poškoduje, moramo sadje že doma vložiti v najbolj odgovarjajoče zaboje, katere nam rade volje dostopi trgovec ali podjetje.

Če bo sadje prišlo na domači odkupni trg pripravljeno na omenjeni način, bo s tem olajšano delo trgovcu ali nabiralnici, sadjar bo tudi zadovoljen, ker ga bo prodal po višji ceni. Odjemalec se ne bo znašel v težkem položaju za plasiranje blaga. Na ta način bo naše sadje dobilo svojo pravo vrednost.

KMETOVALCI, SEŽITE PO »KMETIJSKEM VESTNIKU«

»Kmetijski vestnik« izhaja v Kopru in prinaša zanimive članke o kmetijstvu in zadružništvu. Kmete obvešča o vseh problemih živinoreje. Te dni je izšla druga dohodkih iz kmetijskega sveta in številka. — Naročnino sprejema Center tiska v Kopru.

Vsemu preblvalstvu mnogo uspehov pri delu

Ljudski odbor občine Portorož

Vsem priporoča svoje usluge

INTERNACIONALNA POMORSKA AGENCIJA

AGMARIT D. D.

PIRAN tel. 37

Opravlja in posreduje potniške in tovorne pomorske prevoze na svojem območju in izven njega v izredno ugodnih pogojih.

ZAKLAD SIERRE MADRE

8. TRAKA

14. NADALJEVANJE

»Vesta, kaj imam v roki?« je vprašal ter brez obotavljanja pristavil: »To je bogat drek, ali če tega ne razumeta, to je zlati prah. In toliko ga je, da bi ga vsi trije ne mogli odnesti na hrbtih.«

»Pokaži,« sta obra hkrati vzkliknila in stopila bliže.

»Vama ni treba prav nič hoditi k meni. Kar pripognita se in ga zagrabita, pa ga bosta videla in imela v rokah.«

Neverno sta zajela vsak pest peska.

»Videla ga bosta komaj,« je rekel Howard, režeč se, »ko sta taka piščanca. Toda po teži bosta pač čutila, kaj je.«

»Resnično,« je vzkliknil Dobbs, »sedaj ga tudi vidim. Takoj si nabašemo vreče in odženemo.«

»To bi seveda mogli storiti,« je rekel Howard in pokimal. »Toda to bi bil slab zaslužek. Bolje je, da ga izperemo. Čemu pa naj vlačimo s sabo pesek, ki je odveč? Peska nam ne bo nihče plačal.«

Howard se je usedel in rekel: »Najprej prinesita nekaj veder vode. Preizkusiti hočem, koliko odstotkov ga je.«

In sedaj se je pričelo šele pravcato delo. Treba je bilo poiskati vodo. Našli so jo sicer, toda bila je sto in še nekaj dvajsetoric metrov spodaj ob gori in treba bi jo bilo vlačiti po vedrih navzgor. Da bi vlačili pesek k vodi in ga takoj ob njej izpirali, bi veljalo več truda, če upoštevamo čas. Voda se je dala namreč zmeraj uporabljati. Bilo jo je sicer po vsakem izpiranju manj, toda treba je bilo samo to izgubo nadoknaditi; nasprotno pa bi bilo treba ves pesek vlačiti navzdol in zgoditi bi se moglo, da bi v dveh debelih vrečah bilo komaj gram blaga.

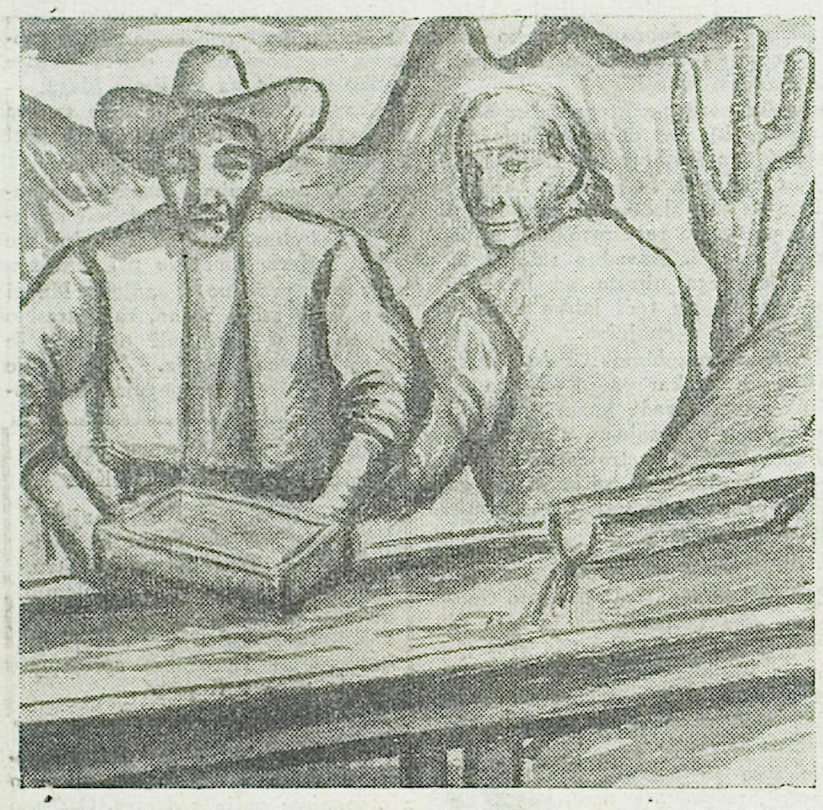

Postavili so si šotorišče, zgradili ogrodje za gugalnico in nihalnico, skopali žlebove za vodo in jamo, ki so jo z apnencem in ilovico tako zatesnili, da je bila izguba vode tako malenkostna, da se o njej niti govoriti ni izplačalo.

Po dveh tednih so mogli pričeti s produktivnim delom.

Bilo je delo. To se je že smelo reči. Garali so kakor ponoreli kaznjenci. Podnevi je bilo zelo vroče, ponoči pa silno mrzlo. Njihovo šotorišče je ležalo visoko v gorah, na Sieri Madri. Nobena prava pot ni vodila tja, samo kozja steza do vode. Do bližnje železniške postaje je bilo treba jezditi na oslu deset do dvajset dni. In hodili so čez strme prelaze in po gorskih potih, čez rečne struge, skozi tesni in ob visokih, ostrih skalnatih stenah. Na vsem potu je bilo samo nekaj majhnih indijanskih vasi.

»Tako še vse svoje življenje nisem garal,« je menil Curtin neko jutro, ko ga je Howard še pred sončnim vzhodom stresal. Toda kljub temu je vstal, osedlal osle in privlekel vodo, kolikor je je bilo potrebno za en dan, čeprav pred semo ni dobil niti grižljaja v želodec.

Ko je potem trojica sedela pri zajtrku, je rekel Howard: »Često se prav resno vprašujem, kaj sta si vidva pravzaprav predstavljala, ko smo odšli kopat zlato. Vem, da sta si vidva to reč tako predstavljala, da se ti je treba samo pripogniti in pobirati zlato, ki leži okrog kakor kremenec, ga spraviti v vreče in oditi. Če bi bilo to tako preprosto in če bi se ga dalo tako lahko dobiti, potem bi bilo zlato pač le toliko vredno kakor kremenec.«

Dobbs je nekaj zagodrnjal predse in čez nekaj časa rekel: »Toda nekje morajo biti kraji, kjer ga dobiš več in se ti ni treba tako strašno mučiti, preden ga zbereš za unčo.«

»Taki kraji so že, a so tako redki kakor glavni dobitek v loteriji,« je odvrnil stari.

»Videl sem že kraje, kjer so zadeli na žile, iz katerih so fantje izsekali ali pa izvrtali kakor pest debele orehe. Videl sem, kako so v enem dnevu našli tri, štiri, osem funtov. In potem sem videl, da so se na istem kraju štirje možje tri mesece do smrti namučili in so vsi štirje v treh mesecih dobili komaj pet funtov. Lahko mi verjamete: najbolje je izpirati dober pesek. Težko delo je, toda če ga opravljaš osem ali deset mesecev, si lahko spraviš čedno vsotico v žep. Če pa vzdržiš pet let, potem si za vse življenje na konju. Toda tistega bi rad poznal, ki bi pet let vzdržal. Po navadi že po nekaj mesecih pobereš vse in potem moraš odpotovati, da najdeš nov kraj.«

Oba zelenca sta si kopanje zlata laže predstavljala. Na to sta vsako uro štirikrat pomislila. Kopati in kopati od sončnega vzhoda do zahoda v hudičevi vročini. Potem nametavati in nametavati, gugati in tresti in rešetati. In vse po trikrat, štirikrat, petkrat ponoviti. In zmeraj znova nazaj v poney, ker ni bilo še popolnoma čisto.

Tako je šlo dan za dnem, brez prestanka. Niso mogli ne pokoncu stati ne ležati ne sedeti, tako jih je bolel hrbet. Roke so jim postale kakor hrustančasti kremplji. Prstov niso mogli več iztegniti. Niso se brili, tudi las si niso strigli. Bili so pretrudni za to in nebrižni nasproti takim rečem. Če so se jim srajce ali hlače raztrgale, so samo tedaj kaj nanje prišili, če je bilo neobhodno potrebno, da so si jih ohranili, ker bi jim drugače razpadle.

Nedelj niso poznali; kajti dan počitka, ki so si ga bili določili, je bil potreben, da so popravili primitivno mašinerijo, da so se umili, nastreljali nekaj ptičev ali kako srno, poiskali nov pašnik za osle in poslali koga v indijansko vas, kjer so nakupili jajca, natrto koruzo, kavo, tobak, riž in fižol. Morali so biti že zadovoljni, če so vse to sploh dobili. Na moko, slanino, beli sladkor ali mleko v konzervah so mogli misliti le tedaj, če se je kdo napotil dan hoda daleč, da je prišel v večjo vas, kjer je včasih, ne zmeraj, mogel kupiti te redkosti. In če se jim je pri takih ekspedicijah posrečilo dobiti steklenico tekvile, potem so se vračali kakor v slavnostnem sprevodu.

Potem je nastalo vprašanje, kako se bo ravnati glede dopustnice. Brez dopustnice so smeli iskati, ne pa kopati in izpirati. Toda z dopustnico so zvezane razne težave. Treba je bilo iti k vladi, tam natančno povedati, kje je polje, razen pa je bilo treba plačati čedno vsotico. Prav tako pa bi tudi od dobička morali odrajtati odstotek. Razen tega pa bi trajalo nekaj tednov, preden bi bilo vse urejeno.

Toda to bi še ne bilo tako hudo. Kar je bilo najhujše, je, da bi si z dovolilnico nakopali na vrat roparje, in najsi bi bili še tako previdni. Tiste roparje, ki ne sejejo, pa žanjejo. Ti so tedne in mesece oprezovali, pustili, da so kopalci trdo garali; ko pa so s tovorom odpotovali, so jih napadli in jim odvzeli vse zlato. In vzeli jim niso samo zlata, temveč tudi osle in srajco, ki so jo imeli na sebi.

Objave in oglasi

NATEČAJ

Ribiška šola v Piranu sprejme učence od 15. do 20. leta starosti.

Šolanje traja 1 leto. Stanovanje in hrana brezplačna v Dijaškem domu Pomorskega tehnikuma v Piranu.

Pogoji za sprejem:

1. da je kandidat telesno in duševno zdrav,
2. da ima najmanj 5 razredov osnovne šole.

Prijave kolkovane z *din 30,* je treba dostaviti na ravnateljstvo Pomorskega tehnikuma v Piranu najkasneje do *31.avgusta 1952.*

Prijavi je treba priložiti naslednje dokumente:

1. zadnje šolsko spričevalo,
2. rojstni list,
3. potrdilo o imovinskem stanju.

RIBIŠKA ŠOLA
pri Pomorskem tehnikumu Piran

—o—

SPREJEM OTROK V ZAVOD ZA GLUHO MLADINO V PORTOROŽU

Ob pričetku šol. leta 1952/53 se bodo na prošnje staršev ali njih skrbnikov sprejemali v prvi razred v Zavod za gluho mladino v Portorožu gluhi otroci. Pogoji za sprejem so sledeči:

1. Gluhost otroka ali tolika stopnja gluhote, da se ta ne more šolati v ljudski šoli in ne s sluhom naučiti govora;
2. izpolnjeno šesto leto starosti;
3. primerna telesna in duševna sposobnost za šolanje;

Od sprejema so izključeni nezdravljivo bolni otroci in oni s težkimi telesnimi hibami.

Prošnji, katero je treba naslloviti do 15. avgusta t. l. na ravnateljstvo Zavoda za gluho mladino v Portorožu, je treba priložiti: rojstni list, potrdilo o cepljenju koz, otrokovo zdravniško spričevalo ter potrdilo o davčni osnovi za kmete in samostojne poklice, ozir. potrdila o zaslužku za delavce in uslužbence. Vse prošnje in priloge je treba kolkovati po taksnem pravilniku.

Otroci, ki imajo pogoje za sprejem, bodo pred pričetkom šolskega leta pozvani še na preizkušnjo.

Pričetek pouka v šolskem letu 1952/53 bo pravočasno objavljen.

Vsa nadaljna navodila prejmejo starši ali skrbniki pri upravi zavoda.

Ravnateljstvo Zavoda za gluho mladino Portorož

—o—

V zvezi z likvidacijo zavoda za socialno zavarovanje v Kopru sta bila s 1. julijem 1952 ustanovljena dva samostojna zavoda za socialno zavarovanje in sicer za okraja Koper in Buje. Radi tega sporočamo sledeče:

1. Vse obračune, terjatve, hranarinska in ostala nakazila, ki se nanašajo na obdobje do vključno 30. junija 1952 je treba zaključiti in jih predložiti tukajšnjemu zavodu najkasneje do 20. julija 1952. Obračuni, terjatve in nakazila za obdobje do 30. 6. t. l., ki bodo predloženi zavodu po 20. juliju t. l, ne bodo mogli biti več priznani.

2. Vsi obračuni, terjatve, nakazila in dopisi za obdobje po 1. juliju 1952, morajo biti predlagani direktno na pristojni okrajni zavod za socialno zavarovanje v Kopru ali v Bujah. Pristojnost zavoda se določa po kraju zaposlitve zavarovanca.

3. Zdravniki in administrativno osobje v ambulantah so dolžni pri izdajanju nakazil, napotnic receptov in pod. natančno izpolnjevati vse rubrike, posebno morajo paziti na čitljivo označbo delodajalca.

—o—

Okrožni svet Enotnih sindikatov v Kopru obvešča vse svoje upnike da je v likvidaciji in zato naj priložijo eventualne plačilne zahteve do 31. julija. Zakasnele terjatve se ne bodo upoštevale. Obenem obvešča tudi dolžnike, da v istem roku poravnajo račune, drugače se bo postopalo po zakonih.

—o—

VABILO

na izredno skupščino Posojilnice in hranilnice v Kopru, ki bo dne 18. julija 1952 ob 20. uri v prostorih Posojilnice in Hranilnice.

Dnevni red:

1. Otvoritev že določenega kredita.
2. Slučajnosti.

Ker ni bilo dne 11. julija 1952 ustrezajočega števila članov, kot predvidevajo pravila po členu 25. prvi del, bo sedaj skupščina sklepčna pri vsakem številu članstva po drugem delu člena 25.

—o—

Ljudsko gledališče v Kopru je zaprto od 15. julija do 1. septembra t. l. Med tem časom bodo izvršena razna popravila. UPRAVA

ŠAH

ŠAHOVSKO PRVENSTVO PRIMORSKE

Dne 10. julija se je začelo v Idriji drugo šahovsko prvenstvo Primorske za leto 1952, na katerega se je odzvalo 10 šahistov: Petkovšek Josip in Kukovičič iz Elektro-gospodarske šole v Cerknem, Korpar Viktor in Troha Tone iz Idrije, Ložar Alfonz iz Sežane, Bindas Teodor iz Anhovega, Habe Ciril iz Postojne, Kastelec Štefan iz Rakeka (lanskoletni prvak) ter ing. Klanjšček Viktor in Torni Jože iz Tolmina.

Rezultati: *1. kolo:* Habe — Bindas 0:1, Kastelec — Ložar 1:0, Petkovšek — Kukovič 1:0, Korpar — Troha 0:1, Klanjšček — Torni 1:0. — *2. kolo:* Kastelec — Habe pol : pol, Petkovšek — Ložar 1:0, Korpar — Kukovičič 1:0, Klanjšček — Troha 0:1, Torni — Bindas 0:1. — *3. kolo:* Korpar — Ložar 0:1, Petkovšek — Habe, pol : pol, Kastelec — Bindas 1:0, Torni — Troha 1:0, Klanjšček : Kukovičič 1:0. — *4. kolo:* Kukovičič — Torni 0:1, Troha : Bindas 1:0, Petkovšek — Kastelec pol : pol, Habe — Korpar 1:0, Ložar — Klanjšček 0:1. — *5. kolo:* Petkovšek — Bindas 1:0, Torni — Ložar 1:0, Klanjšček — Habe 0:1, Kastelec — Korpar pol : pol, Troha : Kukovičič 1:0.

Stanje po 5. kolu: Petkovšek, Troha 4, Kastelec 3 in pol, Habe, Klanjšček, Torni 3, Bindas 2, Korpar 1 in pol, Ložar 1, Kukovičič 0. L. S.

REŠITEV KRIŽANKE IN IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. Vnuki; Demon, 2. ioni; pesa, 3. dno; jed; dar, 4. ro; gotov; to; 5. ko; Ob; 6. Sora; dila, 7. Kosovo polje; 8. oves; ajda, 9. MJ; je, 10. en; Elica; pa, 11. rep; rod; sin, 12. Odol; tisk, 13. jatak; banka.

Navpično: A. Vidra; heroj, B. nono; SOS; Neda, C. UNO; kosem; pot, C. ki; gorovje; la, D. jo; AVO; lr, E. Zeta, Lion, F. do; APA; CD, G. ep; Volodja; ta, H. med; Bilje; sir, I. osat; ajd; pisk, J. narod, banka.

RADIO
JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

SOBOTA, 19. julija: 13.45 Od včeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Od Triglava do Jadrana — 14.30 Obvestila in oglasi — 13.30 Morja široka cesta — 18.50 Koncert zbora CD JLA iz Beograda — 21.30 Od sobote do sobote — 21.45 Glasbena mavrica. — NEDELJA, 20. julija: 8.30 Za naše kmetovalce — 9.00 Mladinska oddaja: Najlepše pravljice: 1. Srečni princ, 2. Pogovor s pionirji — 13.00 Promenadni koncert orkestra JLA iz Portoroža — 13.45 Glasba po željah — 14.30 Domači zvoki — 17.00 — Z mikrofonom med našim ljudstvom: Ob Idrijci v živosrebrni rudnik — 18.10 Jurina in Franina — 18.25 Iz melodije v melodijo — 18.45 Spored popularne glasbe. — PONEDELJEK, 21, julija: 13.45 Od včeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Ob Soči in Zili — 14.30 Obvestila in oglasi — 18.30 Simfonični in operni plesi — 21.00 Iz krvi rdeče — akademija ob obletnici vstaje — 22.00 Nočni koncert komorne glasbe. — TOREK, 22. julija: 13.45 Od včeraj do danes — 13.50 Igra orkester JLA iz Portoroža — 14.20 Kulturni razgledi — 18.30 Radijski roman: A. Dumas: »Dama s kamelijami« (7. nadalj.) — 19.00 Marijan Kozina: »Bela Krajina« — 20.00 L. V. Beethoven: Fidelio, opera v 2. dej. — 22.00 Melodije in ritmi. — SREDA, 23. julija: 13.45 Od včeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Od Triglava do Jadrana — 14.30 Obvestila in oglasi — 18.30 Spored zabavne glasbe: igrata orkestra Xavier Cugat in Gleen Miller — 21.00 Koncert tržaškega komornega zbora p. v. Ubalda Vrabca: V narodni pesmi skozi Slovenijo — 21.30 Iz zakladnice opernih arij — ČETRTEK, 24. julija: 13.45 Od včeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Po svetu okrog — 14.30 Obvestila in oglasi — 18.30 Iz naše narodne revolucije — 18.40 Lepe melodije in slavni pevci v zatonu. — PETEK, 25. julija: 13.45 Od včeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Literarni obzornik — 18.15 Narodne pesmi — 18.30 Revija znanih zabavnih orkestrov in pevcev.

Križanka

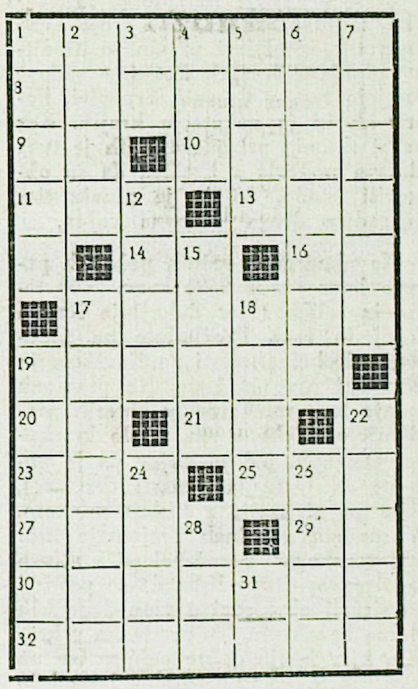

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. južnoameriški borec za svobodo (po njem se imenuje ena južnoamerška država), 8. nekdanja Napoleonova država v Evropi, 9. nikalna oblika pomožnega glagola, 10. del vodne pare, 11. znameniti fizik, tudi enota za merjenje električnega upora, 13. srbsko moško ime, 14. glavni števnik, 16. kratica za prislov glasbe: naraščajoče, 17. zaup, verovanje, 19. portugalsko pristanišče, 20. predlog, 21. nikalnica, 23. podzemna žival, 25 strasti, 27. letopis, 29. zlato (franc.), 30. preosnove, spremembe zakonov, 32. antična boginja.

Navpično: 1. matematični dvočlenik, 2. v zemljo zabit kol, tudi neka goba, 3. vprašalnica, 4. kožuhar, 5. bajeslovno bitje, 6. mesto na Korziki, rojstno mesto Napoleona, 7. vojaško poročilo, 12. merila, merske enote, 15. nemška nikalnica, 17. reški nogometni klub, tudi jugoslovanski zaliv, 18. špontna obleka, 19. turška prestolnica, 23. sovjetski šahovski mojster, 24. ameriški državnik, kandidat za novega predsednika ZDA, 26. ruši, uničuje, tere, 28. grški bog vetrov (obrnjeno), 31. Rim brez sredine.

Skrb za mladino je skrb nas vseh

Vse, kar vidimo okrog sebe — hiše, železnice, mostove, tovarne, hidrocentrale — vse je ustvaril človek. Ubog, izročen krutim silam narave in pomanjkanju je sprva živel v votlinah, odet v živalske kože, danes pa živi v cvetočih mestih, z razvito industrijo in tehniko. Vsa ta dela so dokaz njegovega razuma in volje.

Človek je dolgo izkoriščal človeka; v spoznanju, da ima sleherni človek enako pravico do sadov zemlje in svojega dela, pa se danes otresa nevrednih spon in stopa v novo, naprednejše, življenje. Ponosni smo lahko, da smo člani velike človeške družine, ki spreminja obličje sveta — zato tudi človeka spoštujemo.

Kako čuti človek do človeka, pa precej pokaže s svojim vedenjem. Odnos človeka, ki je obziren in vljuden z drugimi, ki je pripravljen pomagati in se trudi za napredek človeštva, da bo bolje živelo kot doslej, je seveda povsem drugačen, kakor odnos surovega, neotesanega in vase zaljubljenega človeka. Te vrste človek ne sodi v družbo, ki se ravna po načelu, da ni človek človeku volk, temveč brat in tovariš.

Prav tako si ne moremo misliti, da bi surov, neotesan in zgolj zase živeč mladinec zrasel v človeka, ki bi ga bila nova družba vesela. Potrebno je mnogo vzgojnega dela da vcepimo mladini pravilen odnos do soljudi, predvsem pa, da jih oblikujemo v prave, socialistične družbe vredne ljudi.

Vsakdo od nas si nedvomno želi, da bi bila naša mladina zdrava in izobražena. Toda to še ni dovolj. Poleg tega je porebno, da je tudi vzgojena, da bomo lahko ponosni nanjo. Toda v zadnjem času je slišati vedno več pritožb, da se naša mladina slabo vede, da se pretepa, kvarta, pijančuje in se nedozorela spolno izživlja. Ne bomo razpravljali o tem, kdo je temu kriv, ker je nekaj resnice tudi na tem, da smo našo mladino kljub vsem ostalim pogojem zanemarili. Toda vse kar je bilo zamujenega, se še da popraviti.

Povedala vam bom droben primer iz ene izmed naših vasi, kjer se je mladina vdala pijančevanju pretepanju in se je na splošno slabo vedla. Prišlo je celo do uboja. Zgodilo se je to v pijanosti in ko so se fantje streznili, so globoko obžalovali smrt svojega tovariša. Vsa vas je bila iz sebe zaradi tega strašnega dejanja, toda kaj storiti? Tako se je živelo že od pamtiveka, pa se bo še naprej, so pomirjevali drug drugega.

Zgodilo pa se je, da je prav v tem času prišel na tamkajšnjo šolo mlad učitelj, ki se je začel poleg svojega učiteljskega poklica živo zanimati tudi za mladino. Ves prijazen in povsod pripravljen pomagati in svetovati, si je kmalu pridobil ne le srca svojih učencev, temveč tudi mladine. Pridružil se jim je neko nedeljo, ko so se zopet zbrali, da bi se zabavali s kartami in vinom. Kakor da ne vidi vsega tega, se je začel z njimi šaliti in ko so bili vsi najboljše volje, jim je začel pripovedovati pretresljivo zgodbo o življenju družine nekega pijanca. Seveda jim tega ni povedal, da je bil sam član te družine in da je moral vse gorje — popolno obubožanje družine, obup matere, ki je morala skrbeti sama za družino z več otroki — prenašati na lastnih plečih. Zgodba je bila vedno bolj zanimiva pogovor prisrčnejši in že so bili prijatelji. Učitelj jim je začel pripovedovati o ljudeh v svetu in končno so prešli tudi na knjige. »Fantje, knjiga je naš najboljši prijatelj« — je zaključil učitelj.

Teden dni po učiteljevem prihodu, so imeli mladinci na vasi že svoj pevski zbor, pozneje šahovski krožek in končno tudi neke vrste izobraževalni tečaj. Učitelj jim je pripovedoval o bogastvih in lepoti naše zemlje, o naši veliki revoluciji in njenih pridobitvah. Govoril jim je o vseh možnostih, ki jih imajo danes, da se usposobijo za poklice in obrti, ki jih vesele.

Učiteljev primer je hitro našel posnemalce. Mladini so prišli predavat tudi drugi prijatelji mladine, tamkajšnji zdravnik in kmetijski strokovnjaki. Na vasi so ustanovili pravo ljudsko univerzo. Na vsa prašanja, ki jim niso bila jasna, so dobili zadovoljiv odgovor. Ko je prišla jesen in so končali z delom na polju, so se začeli pripravljati tudi na uprizoritev igre. In ne samo to. Odšli so tudi na skupen izlet in obiskali Litostroj in druge velike gradnje v Sloveniji. Ob povratku so polni navdušenja pripovedovali svojim staršem o vsem kar so videli in doživeli.

Danes te vasi skoraj ne bi spoznali več. V njej sta dva tabora — tabor starejših, ki živi po starih šegah in je za njih župnik še vedno edina avtoriteta in tabor mlajših ki so se dvignili iz starega — zaostalega načina življenja in se z živo željo po znanju pripravljajo za življenje.

To je le en primer dela in uspehov v delu z mladino. Takih primerov je še več, mnogo pa je še skritih in čakajo na nas, da jih bomo rešili. Mladina — to je naša prihodnost in nikoli ne smemo dopustiti, da bi kjer koli životarila, prepuščena sama sebi in slabim vplivom .

J. K.

Navadno in stratigrafsko rentgensko slikanje

S fluorografom, t. j. s fotografiranjem rentgenske slike na senčniku, je mogoče v kratkem času rentgensko slikati na tisoče ljudi. V Sloveniji je bilo na ta način od lanskega leta dalje rentgensko zajeto že celotno prebivalstvo več okrajev s skupno preko 100.000 prebivalci.

Pri pljučni tuberkulozi nam rentgenogram pove, v katerih pljučnih režnjih se je bolezen usidrala in v kakšnem stadiju se nahaja. Če je zaradi pljučne rane ali kaverne potrebna operacija, skušamo s posebnim rentgenskim slikanjem dognati v katerem pljučnem sloju, zadaj, v sredini ali spredaj se nahaja pljučna razjeda. To dosežemo s slojnim ali globinskim rentgenskim slikanjem. S tujo besedo imenujemo takšno tehniko rentgenske preiskave stratigrafijo, pa tudi tomografijo ali planigrafijo (stratum lat. — sloj, n. pr. stratosfera; tome gr. — rez, tanka plošča; planus lat. — ravnina).

Bistvo stratigrafije je v sledečem: s posebnim mehanizmom se rentgenska cev naravna na gotovo goriščno razdaljo, in to z ozirom na globino sloja, ki ga želimo slikati. Bolnik sedi med filmom in rentgensko cevjo. V času nekaj sekund, ko spustimo rentgenske žarke iz cevi in le-ti potujejo skozi telo na fotografski film, se cev premika v obliki lahno spiralnega loka (pri navadnem rtg. slikanju cev miruje). S tem dosežemo, da je na filmu jasno viden samo tisti pljučni sloj (v debelini 1 cm), ki je »centriran«, vsi ostali pljučni sloji pa so zabrisani. Isto je pri fotografskem aparatu: fotografija pokaže jasno le tiste predmete, ki se nahajajo med fotografiranjem v naravni razdalji. Bolj ali manj oddaljeni predmeti (n. pr. oddaljeni hribi v ozadju) pa so nejasni. Pri navadnem rentgenogramu ne moremo presoditi, ali se nahajajo pljučne spremembe spredaj, na sredini ali zadaj. Stratigram pa nam točno pove, in to v centimetrih, v kateri pljučni globini se nahaja sedež bolezenskega procesa. Tako je torej mogoče pljuča z rentgenskimi žarki »razrezati« v celo vrsto zaporednih slojev in vsakega posebej preiskati, je-li zdrav ali ne.

Tudi pri kostnih in drugih boleznih uporabljajo tehniko globinskega rentgenskega slikanja. Rentgenske aparature, imenovane stratigrafi tomografi ali planigrafi, so pričeli izdelovati v inozemstvu pred zadnjo vojno. Ta tehnika je torej stara šele 15 let. Rentgenske cevi pri nas za enkrat še uvažamo, dokler ne bo izdeloval rentgenske cevi in elektronke veliki kombinat pri Nišu. Ostale dele stratigrafov pa že izdeluje Elektromedicinska delavnica v Ljubljani pod vodstvom tov. Primica in sodelavcev, ki je izgotovila že preko 10 aparatov, že pred leti je izdelala globinske rentgenske aparature za zdravilišči Topolšica in Novo Celje. Izdeluje pa jih tudi za bolnice in klinike v drugih republikah. Domači aparati delujejo prav tako dobro kot inozemski, saj so napravili z njimi že na desettisoče stratigramov. Na ta način so iznajdljivi in podjetni domači strokovnjaki pomagali prištediti mnogo deviz, zdravstvenim delavcem pa so dali v roke važno moderno razpoznavno tehnično sredstvo, kar je v prid številnim obolelim drža-vljanom.

Dr. Cestnik Ivan

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

KAKO POMAGAMO GLUHIM

Gluh je za nas človek, čigar sluh ni uporabljiv za običajne življenjske namene, medtem ko imenujemo človeka, ki slabo, pomanjkljivo sliši, vendar pa še razume govor, naglušnega.

Ta razdelitev je praktična, ker nam predstavlja dve skupini čisto različnih ljudi. Naglušni ljudje se laže ali teže vendarle udeležujejo življenja svoje okolice, medtem ko so popolnoma gluhi iz njega izločeni.

Če je okvara sluha nastopila v zgodnji mladosti, tako da se otrok ni mogel priučiti govoru, je postal gluhonem. Gluhonem je tudi, če je že govoril, pa je okvara prišla v času, ko govor še ni bil utrjen. Govor si namreč ohranimo samo s pomočjo sluha. Gluho dete hitro pozabi, česar se je bilo naučilo.

Vendar je zgoraj omenjena razdelitev važna le za vzgojitelja in zdravnika, otrokovi starši pa nam bodo zastavljali druga vprašanja. Predvsem jih bo zanimalo, zakaj je njihov otrok gluh.

Za to so vzroki kaj različni. Razlikujemo predvsem prirojeno ali razvojno ali pridobljeno ali vneto gluhost.

Za prirojeno gluhost smatramo tisto, ki jo povzroča nepravilnost v razvoju slušnega organa, naj si bo to že koščeni ali kožnati del polža, slušni živec ali pa kombinacija vseh teh delov.

Kakšen vpliv ima dednost na to prirojeno hibo, danes še ni točno raziskano. Vendar je jasno toliko, da je gluhost pogosta v zakonih, kjer izvirata oče in mati iz rodbine, v kateri so primeri gluhosti ali težke naglušnosti pogosti. Pogostna je tudi tam, kjer sta oba starša ali vsaj eden od njiju prirojeno gluha. Če sta oče in mati oglušela po kasnejši bolezni ali nezgodi, tedaj bodo njuni otroci zdravi.

Zakon med sorodniki sam po sebi ne vodi do gluhosti. Če pa je v rodbini nagnjenje k omenjeni hibi, je verjetnost gluhonemih otrok zelo velika. Pridobljeno ali vnetno naglušnost povzročajo lahko poškodbe, ki imajo za posledico lom lobanjskega dna; vnetja srednjega ušesa, ki se širijo v notranje uho; vnetje možganskih open in luetične spremembe v ušesih pri prirojenem luesu.

Ker vnetje v ušesih lahko nastopi, ko je dete še v materinem telesu, nam bo umljivo, kako težko je postaviti točno mejo med obema vrstama naglušnosti.

Zdaj pa bodo starši vprašali: Kaj naj storimo, da bomo svoje otroke obvarovali pred gluhostjo?

(Dalje prihodnjič)

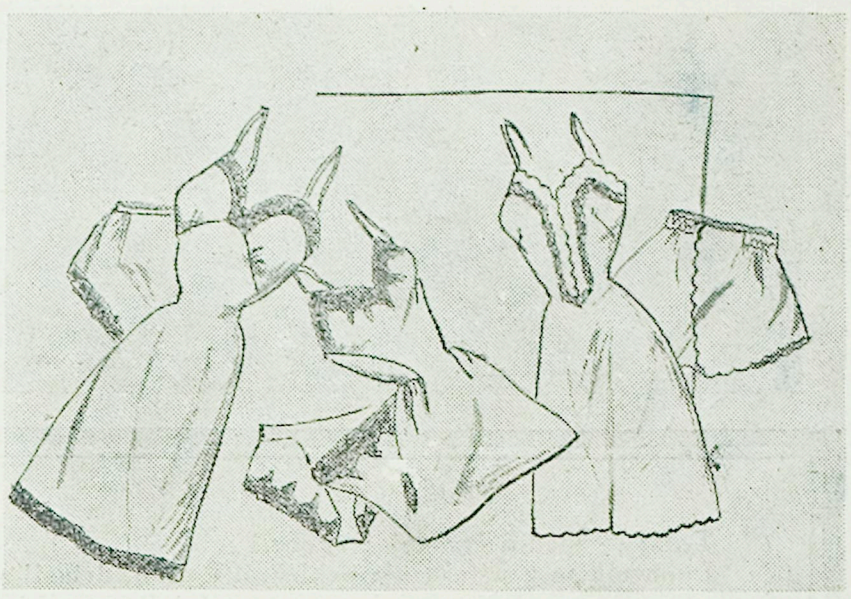

Prinašamo Vam tri primere lepega perila, ki nam prikazuje osnovo letošnje mode v perilu: vse v čipkah in vezeninah. Takega perila delovna žena ne nosi vsak dan, vendar si vsaka pač želi kak izredno lep komad za posebne prilike, kajti žena bi ne bila žena, če bi izgubila te svoje želje po lepoti.

ZA DOBRO VOLJO

Jože Zaplata je po daljšem času prišel v Ljubljano. Spremljal ga je njegov nadebudni 16-letni sin. Podvzela sta celo vrsto obiskov starih znancev.

Jože Zaplata: »Imaš moje karte, ki sem Ti jih naročil vzeti s seboj? Povsod, kjer ne bo nikogar doma, pusti eno.«

Sin: »Razumljivo, vse v redu, oče.«

Ko sta se namenila k poslednjemu znancu, a tam zastonj zvonila, je vprašal stari Zaplata: »Ali še imaš karte, sinko?«

Sin: »Da, edino srčni kralj je še ostal.«

*

Pek: »Od danes je kg kruha dražji za dva dinarja.«

Stranka: »Potem mi pa dajte kilogram včerajšnjega.«

*

ŠPORT

Jugoslovanska zastava se vije v olimpijskem naselju

Jugoslavija — Indija 10 - 1 (5-0)

V nedeljo so v olimpijskem naselju v Helsinkiju svečano razvili jugoslovansko zastavo. Ta majhna slovesnost je vzbudila precej pozornosti ne samo pri Fincih, temveč tudi pri številnih funkcionarjih olimpijskega naselja. Pred vhodom v naselje stoji 17 jamborov, na katerih vihrajo zastave 16 držav, katerih reprezentance so prišle v Helsinki pred jugoslovansko.

Slovesnosti je prisostvovalo okrog 30 članov jugoslovanske reprezentance, ki se nahaja v Finski na čelu z vodjo reprezentance Milijanom Neoričičem in podpredsednikom olimpijskega komiteja Brankom Poličem. Hkrati so dvignili na jambor tudi zastavo Izraela.

Zvoki olimpijskih fanfar so najavili začetek slovesnosti. Glavni funkcionar olimpijskega naselja Milikoki je s krajšim nagovorom pozdravil naše in izraelske reprezentante. Ob intoniranju naše državne himne se je jugoslovanska zastava počasi dvigala proti vrhu jambora, kjer bo visela vse do 3. avgusta. Navzoče je pozdravil Milijan Neoričič, ki je poudaril, da bodo naši športniki tekmovali z željo, da pokažejo pravo vrednost jugoslovanskega športa in da se bodo trudili osvojiti vsa mesta, ki odgovarjajo njihovim zmožnostim. Ob koncu se je zahvalil organizatorjem in želel čim več uspehov tudi vsem ostalim športnikom.

Vsi naši športniki in funkcionarji so bili nastanjeni v neki hiši blizu glavnega vhoda na hribu, odkoder je lep razgled proti središču naselja. To je eno od najlepših mest v naselju in je najbližje terenom za trening. Hiša je obdana z visokimi drevesi, tako da je to mesto zelo ugodno za bivanje.

Naša nogometna reprezentanca je odigrala v nedeljo tudi kratko trening tekmo (dvakrat po 30 minut) z reprezentanco Čileja. Naša ekipa je prepričljivo zmagala z rezultatom 5:0 (3:0). Pri naših igralcih se je opazilo, da so utrujeni od potovanja. Predolgo so zadrževali žogo in preveč kombinirali Obramba je bila najboljši del moštva, zlasti pa sta se izkazala Horvat in Boškov. Gole so dali Vukas in Bobek po 2, enega pa Mitič.

*

V torek popoldne je na olimpijskem stadionu v Helsinkiju Jugoslavija zasluženo odpravila Indijo z visokim rezultatom 10:1 (5:0). Zmaga bi lahko bila še višja, če bi napad zlasti v prvem delu izkoristil zrele šanse. Kljub visokemu porazu so Indijci igrali dobro, borbeno, korektno ter pokazali smisel za lepo igro. Le pred golom so bili zelo neučinkoviti.

Jugoslovanska reprezentanca je igrala dobro, v njej ni bilo slabega mesta. Najboljši je bil Zebec, ki se je odlično dopolnjeval z Bobekom. Izvrstno sta igrala tudi Boškov in Horvat. Gole so dali: Vukas 2, Mitič 3, Zebec 4, Ognjanov 1. Za Indijo je bil uspešen Ahmed Kan.

Po tekmi je kapetan indijskega moštva dejal, da je zmaga jugoslovanske enajstorice popolnoma zaslužena ter da Indijci občudujejo igro zmagovalcev. Sodil je dobro Amerikanec West.

*

Na veliki kolesarski dirki »Tour de France« vodi sigurno zmagovalec letošnjega »Giro d'Italia« in trenutno nedvomno najboljši kolesar na svetu Italijan Fausto Coppi. S tem, da ima po sedemnajsti etapi že 25 minut naskoka, si je že skoraj zagotovil prvo mesto, ki mu lahko po mnenju strokovnjakov odvzame le težja nesreča. Tako je letošnji »Tour de France« precej izgubil na zanimivosti, saj je takorekoč odpadla borba za prvo mesto. Glavni nasprotniki Coppija Koblet, Kuebler in Bobet se letos iz raznih vzrokov niso udeležili tekmovanja.

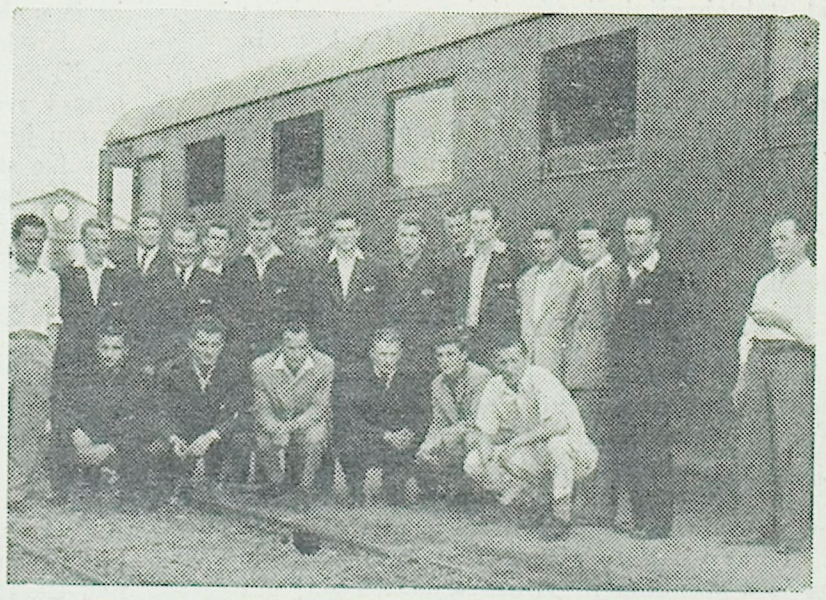

Jugoslovanska nogometna reprezentanca na ljubljanskem kolodvoru pred odhodom v Helsinki

Ureja uredniški odbor. - Odgovorni urednik Milko Stolja. Tiska tiskarna »Jadran« v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper Santorijeva ulica 26, tel. 170, poštni predal 2. - Stev. tekočega računa pri Narodni banki v Kopru 657-909-171. Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.

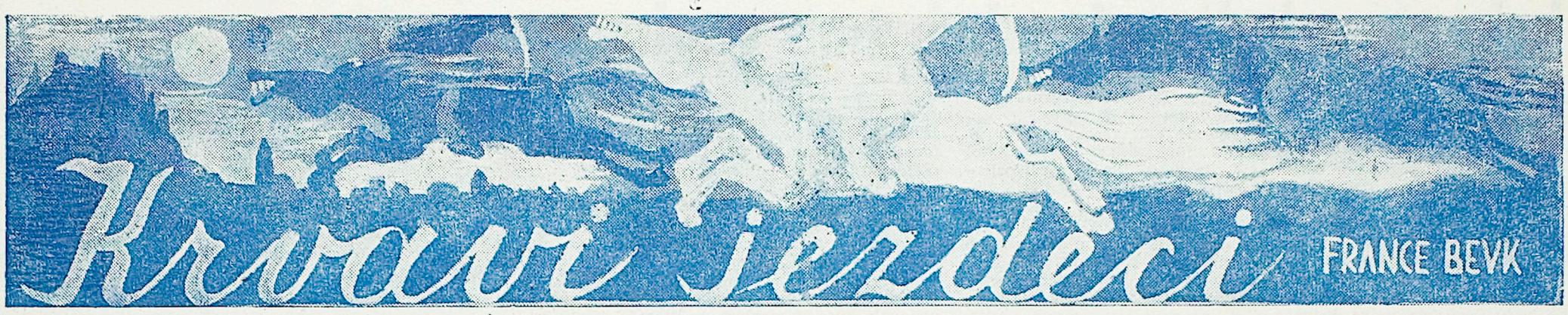

Tedaj so spodili čarodeja: »Poberi se!«

Duhovnik je v svitu ognja pokleknil v prah, dvignil sklenjene roke in prosil Boga: »O, usmiljeni, vsegamogočni Bog, usliši nas! O, stvarnik neba in zemlje, reši nas požara!«

Tedaj so tudi ljudje dvignili roke in molili . . .

Hiše pa so se druga za drugo rušile na kup, iskre so se pršile v noč, novi plameni, ki so vstajali izpod porušenih sten in tramov, so sikali in peli. Bilo je, kakor da besi ognja plešejo svoj strahotni ples.

Iznenada so krehnili vsi topovi hkrati. Od Dvora se je razlegnil krik. Slišati je bilo šklepetanje orožja, ki je še povečalo grozo.

Tedaj so ljudje pozabili na molitev in na požar. Mislili so, da se začenja pokol in so tekli iz vasi, da si rešijo golo življenje. Visoko s pobočja hriba so gledali na morje ognja, ki je polagoma ugašal . . .

4

Hiše so gorele kot plamenice. V svitu ognja so stali vojaki in čakali povelje. Pavel Bojan je še vedno odlašal. Zrl je zdaj v line, zdaj v okna, v katerih so se prikazovali od požara obrazi patrijarhovih vojakov, ki so gledali požar. Sij plamenov je bil osvetlil vso steno Dvora. Bojan je čakal, da bo svetloba še večja. Ko se je zdelo, da plameni pričenjajo pojemati, in je grof Henrik trikrat poslal k njemu slà z vprašanjem, kaj čaka, je dal znamenje.

Topovi so zagrmeli in zlomili zadnje železje v oknih; v Dvoru je nastal trenuten poplah. Ponoči niso pričakovali napada. Goriški so s krikom planili do poslopja, puščice so frčale, lestve so se vzpele po zidu.

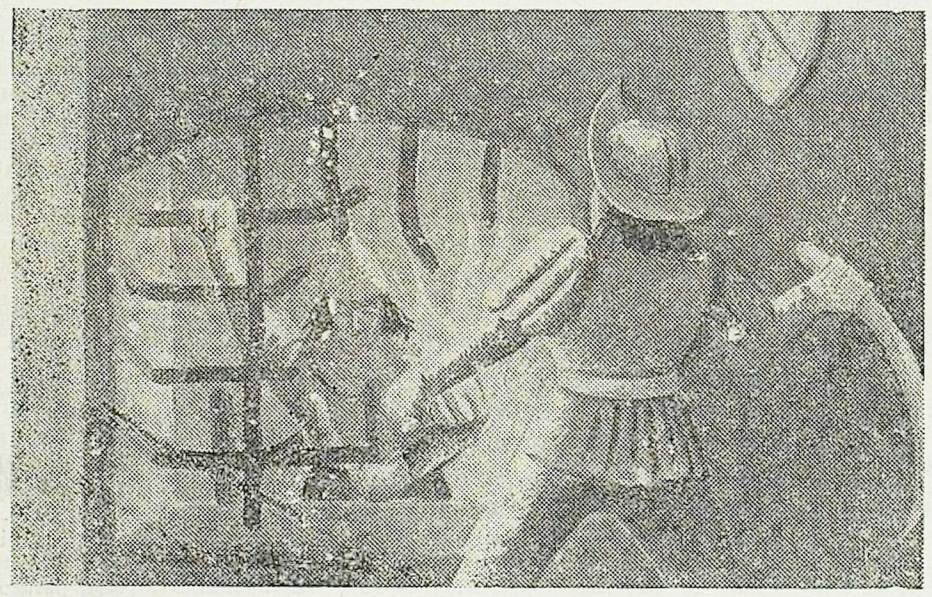

Topovi so udarili drugič, namerjeni v eno samo okno; odletel je kos zida, nastala je odprtina; po lestvah so se dvigale postave, se obešale na ostanke križev kakor netopirji, jezdeci so zdrveli okrog poslopja k glavnim vratom. Tudi tam so topničarji nastavili top in ga iz neposredne bližine sprožili v vrata, ki so se pod kroglo stresla, se zamajala, a se niso odprla. Le velik kos tik pri tleh jih je odletel; skozi nastalo luknjo je lahko zlezel mož v polni bojni opravi.

Napadalci so drug za drugim lezli skozi odprtino, tiho, tatinsko, tavali na temnem hodniku in na stopnicah, drli v prvo nadstropje. V sobanah, kamor so prišli, ni bilo nobenega vojaka. S tiste strani niso pričakovali napada. Nekdo jih je srečal na stopnicah in kriče bežal v kot poslopja z utrjenimi prizidki. Napadalci so mu sledili in zadeli na odprta vrata.

Medtem so topiči neprestano obstreljevali Dvor. Patrijarhovi vojaki, prebujeni iz prve plašnosti, so odbijali napadalce, ki so lezli po stenah. Toniš je sam samcat stal ob zijajoči odprtini razbitega okna; dva njegova tovariša sta bila mrtva, tretji je ranjen stokal v kotu in vpil po vodi. Toniš se je stiskal k steni; bal se je topovske krogle. Šele ko se je neka glava prikazala v odprtini, je zamahnil z mečem. Obramba Dvora je bila težka. Niti slame niti vrele vode ni bilo pripravljene; grofovi vojaki so se okrog in okrog poslopja svobodno razmahnili; patrijarhovci so se tepli za golo življenje.

Svit ognja goreče vasi je prihajal skozi odprtino in skozi okna in sijal na stenah. V tem svitu je bila tem strašnejša vsaka senca. Toniš je videl, kako se je prikazal v odprtini človek, najprej glava, nato telo do pasu, ves osvetljen od ognja. Ko je hotel zamahniti z mečem, mu je zastala roka.

Spoznal je, da ima Štefana pred seboj. Njegova porasla, od brazgotine spačena brada in njegovo slepo oko ga ni varalo. Meč se mu je povesil, tudi Štefan je nepremično gledal. Ali je prikazen iz drugega sveta? Ali ni to brat Toniš? Ni več mlečen, porastel je, črn ko vojaki ob napadu, ko jim gre za življenje in smrt in jim groza pači lica.

Za hip sta se zrla kot okamenela. Nato je prilezel za Štefanom še en vojak in mimo prvega silil naprej. V to glavo se je zapodil Toniš in jo udaril po čeladi, da se je z zvenkom prevrnila vznak. Tedaj mu je tudi podoba njegovega brata izginila izpred oči. Ali je padel v globino, ali se je umaknil?

Na Dvoru je nastalo beganje. Napadalci, ki so drli v poslopje, so v eni izmed vogalnih utrdb pobili vso posadko. Ko so brambovci zapazili zijajoča vrata, je vazal Puppis z golim mečem planil k njim in jih zavaroval z nekaterimi vojaki. Nova topovska krogla jih ni omajala. Drugi strel pa je znova odprl zadelano odprtino. Za vrati je stala četica, ki je branila vhod in umirala.

Napadalci so bili obkoljeni v poslopju. Spoznali so, da ne morejo uiti, vedeli pa so tudi, da ne bodo našli usmiljenja; hoteli so drago prodati življenje. Zatekli so se v prazno sobano, ki je imela razbito okno, in se bili s patrijarhovci, ki so pritiskali s hodnika. Henrikovi vojaki pa so lezli skozi okno, kjer jih nihče ni oviral, v sobano, le na hodnik niso mogli; tam je gospodarila smrt, brambovci so se hrabro borili.

Ko je Viljem de Razzi izvedel, da so glavna vrata razbita in jih branijo le z velikimi težavami, da so Henrikovi vojaki v veliki sprejemni dvorani, iz katere grozijo vdreti na hodnike in v druge dele poslopja, ga je znova obšla neodločnost. Bil je že utrujen od obleganja. V očeh vojakov in biričev je bral, da se mu le še s silo pokorijo.

Zatekel se je v trdnjavski prizidek, ki je bil najvarnejši, in poklical vazala Puppisa. Ta je bil ves krvav po obrazu, črn v lice, oči so mu v grozi sijale.

»Te noči ne vzdržimo!« je dejal de Razzi.

Puppis je skomizgnil z rameni in ni dejal ničesar; kapitan je bral v njegovih očeh, da sta istih misli.

Tedaj so pričela prihajati Jobova poročila. Pritekel je hlapec, ki je povedal: »Hlev gori; eden izmed Henrikovih ga je zanetil.« Res je skozi line prihajala svetloba ognja, ki je sijala iz notranjosti dvorišča.

»Henrikovci so vdrli iz sobane na hodnike in morijo brez usmiljenja. Naši so v gornjem nadstropju,« je poročal vojak, ki je z eno roko tiščal skaženo oko.

Tedaj je Puppis ves divji planil med vojake, jih tepel z bičem in gnal v smrt.

Viljem de Razzi pa se je zagledal v patrijarhov grb, ki je bil vzidan v steno: »Bil sem ti zvest. A kaj pomaga, četudi umrem s svojimi, ko ničesar ne morem rešiti?«

Poklical je trobentača in mu ukazal: »Zatrobi . . . zatrobi, da se vdamo!«

Razlegnil se je zategel glas roga, ki je odmeval v noč. Henrikovi vojaki so zavriskali. Puppis pa je ves bled zaklel, zakaj pravkar se mu je bilo posrečilo izgnati sovražnika s hodnikov nazaj v sobano, odkoder so se drug za drugim spuščali po steni v globino.

Odgovoril je rog goriškega grofa Henrika; premirje je bilo sprejeto, klanje je prenehalo . . .

Naslednji dan je grof Henrik mračen stal pred svojim šotorom in pričakoval Viljema de Razzija, ki mu je naznanil, da pride k pogajanjem; na milost in nemilost se ni hotel vdati. Tolmin je bil kup pepela. Iz ruševin in izpod zogljenelih tramov se je kadilo; zdaj pa zdaj je švignil nov plamen in zopet ugasnil. Nekateri ljudje so se vrnili in tavali po pogorišču, kakor da iščejo predmetov, ki jih je ogenj pustil. Zvonček v cerkvi svetega Urha je zvonil mrličem.

Vrata Dvora so se škrtaje odprla. Skoznje je prijahal Viljem de Razzi na belem konju, ki je bil pogrnjen s škrlatnim plaščem, v katerem sta bila uvezena dva grba; na eni strani patrijarhov, a na drugi strani de Razzijev grb. Bil je opravljen v žamet in svilo, meč se mu je lesketal. Ob strani mu je jezdil vazal Puppis; mračen, opravljen v oklep, vezir je imel dvignjen, oko mu je srdito bliskalo.

Jezdili so med špalirjem grofovih konjenikov, ki so stali ob strani in zrli prezirljivo, med vrstami suličarjev in samostrelcev, med topničarji, ki so imeli topove namerjene v Dvor. Grofovi jezdeci so pritisnili za njima in ju spremljali čez pogorišče na plano, kjer je stal Henrikov šotor in je nad njim vihral prapor.

Ko je Henrik zagledal došlece, je zasedel konja in jim z Bojanom jezdil naproti. Zmagoslaven nasmeh se mu je risal okrog ust. Bil je ves odet v svilo in zlato. Bojan je nosil s srebrom okovan oklep, na prsih se mu je blestel zlat grb.

Ko sta se Henrik in de Razzi srečala, sta si segla v roke.

Kmet, ki je čepel ob svojem pogorišču, je videl ta pozdrav in dejal: »Zato smo trpeli ves mesec in vse izgubili, da sta si ta dva človeka mogla seči v roke.«

Grof Henrik je peljal svojega protivnika v šotor in mu nalil vina; ta se je branil piti.

»Če misliš, da je vino zastrupljeno, menjajva kozarec,« je dejal Henrik.

»Ne mislim tega,« je odvrnil de Razzi mirno, »ker vem, da ste plemenit junak. Piti pa ne morem iz vaših rok, dokler ne vem, ali sem svoboden plemič ali vaš ujetnik?«

»Darujem vam življenje in imetje,« je dejal Henrik.

»To ne zadostuje,« je dejal de Razzi in zadrževal s pogledom Puppisa, ki je trepetal poleg njega in kipel nad Henrikovo ošabno mirnostjo in nad Bojanovim posmehom, ki je sijal skozi odprt vezir.